

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISK DAGBLADET

Kolmapäeval, 14. juunil 1972

Nr. 44 (3732)

14. aastakäik

Raadiosaated Münchenist itta jätkuvad endiselt

USA väliskomisjon otsustas 10 häällega 3 vastu anda 38,5 miljoni dollari suurust toetust Münchenis tegutsevatele raadiojaamadele Radio Liberty ja Radio Free Europe. Seega saavad jaamad olla käigus veel vähemalt üks aasta. Vahepeal nõudis teiste hulgas senaator William Fulbright, et raadiojaamad tuleksid sulgeda, "kuna need on reliktid külma sõja perioodist".

Fulbright oma argumentatsioonis toonitas, et kuna jaamadest läkitatavad saated ei ole N. Lääne meelepäraseid, siis võib karta, et USA-Vene kokkulepped strateegiliste relvade piiramise asjas kunagi ei saa toimuda. Nüüd aga, mil lepingud on Moskvas sõlmitud ja ette on näha ka muud koostööd, leitakse Valges Majas, et raadiojaamad võivad edasi tegutseda.

Radio Liberty saated on suunatud N. Liitu, kuna Radio Free Europe saadab teiste Ida-Euroopa rahvastele. Ameerika valitsus leiab, et raadiojaamad asendavad vaba ja sõltumatut pressit, mida kommunistlikes riikides ei eksisteeri.

Raadiojaamad asuvad tegevusse

Miljöökonverents Proteste-kiitust

Ühendatud Rahvaste konverents on juba poolteist nädalat kestnud. Et konverents riikide valitsuste pinnal peetakse, on viimastel päevadel märgata töös mitmesuguste protestiaktisioonide läbiviimist delegatsioonide poolt. Esimeseks sensatsiooniks oli rootsi peaministri Olof Palme avakõne Üldkogus, mis oli suunatud USA süüdistamisele.

Edasi lahkus Puna-Hiina delegatsioon Üldkogu saalist, kui Lõuna-Korea ja Lõuna-Vietnami delegaadid sõna soovisid. Näiteid on rohkesti. Aga vähem silmapaistvad on näit. töökomiteedes ulatuslikud vaidlused mõne riigi ettepaneku sõnastuse kohta. Üldiselt paistab konverentsi põhimõtte täituvat. Koostöö riikide vahel on üldiselt hea. Esimest korda maailma ajaloos on saadud kaardistada saastamisalasid ja on välja töötatud ülemaailmseid kavu, kuidas neid lahendada. Konverentsi jooksul on selgunud, et kõik need alad saastamis-probleemataks, mis on olnud Stockholmis päevakorral, nõuavad lähemat penetreerimist. Sellepärast on mitmed delegatsioonid tulnud kutsude teistele riikidele eri konverentsidest osavõtuks. Kanada soovib korraldada ookeanide saastamise alal eri konverentsi. Inglismaa on soovinud konverentsi, kus käsitletakse keemiliste ainete heitmist ookeanidesse.

Rootsi on kiita saanud selle eest, et siin konverentsi mõte üles tõsteti ja konverentsi on pererahvas hästi läbi viinud.

Teadeleik
Eesti

Konverentsi ümber on olnud mitmeid demonstratsioone. On olnud kive ja suitsupommide viskamisi. Välismaade ajakirjanduses on riikist poliitise korra hoidmisel suurt kiitust pälvinud. Poliitise rahulik käitumine ja märgatav üksteisele teineteisele olevat professionaalne.

Üldine mulje on, et rootsi töösused on mitmeid pioneerid looduse saastamisküsimustes ja on ka leidnud häd ja odavaid vahendeid tööstusjäätmete kahjutuks tegemiseks.

Konverentsi tulemuste kohta pole võimalik enne 18. juunit järeldusi teha. On selge, et töö kestab veel edasi pärast konverentsi sümposioone ja väiksemate konverentside kujul.

Vaatelajana viibides selle ajaloolise sündmuse keskel tärbak lootes, et ka tulevikus saavad inimesed aega veeta lopsakas looduses ja rüübita mõnest jõest või järvest joogiks sobivat vett.

T.S.

Rootsi neutraliteet vananenud mõiste

— Selle asemel, et langeta teataval määral poliitilisse defetismi, peaksid rootsi sotsiaaldemokraatia ja ametühinguline liikumine ühinema selle progressiivse jõuga, mis võitleb Euroopas selleks, et saavutada sotsialistlikku ühtekuuluvust.

Nõnda ütles EEC-komisjoni esimees, sotsiaaldemokraat ja endine hollandi põllutööstusminister Sico Mansholt, kellega Göteborgi Handelstidning tegi intervjuu.

— Ametühingud peaksid organiseerima euroopalikus ulatuses. Hiljuti vahetati mõtteid sellest 10 sotsiaaldemokraatliku partei esindajate osavõ-

tul. Kahjuks ei võtnud sellest koosolekust osa meie rootsi sõbrad, ütles Mansholt, kes lisas, et Rootsi neutraliteet on vananenud mõiste. Rootsi "headest teenetest" ei tarvitse tänapäeval enam kõnelda. Mis sõjalispoliitilises siduvuses puutub, siis oli Rootsi varem intsiimse koostöös Norra ja Taaniga. Ei ole mingit kohustust siduda ennast EEC kaitseliitkaga.

Mansholt tähendas veel m.h., et EEC on just see, mida iseloomustab sõna "ühendus". Ajalooliselt, poliitiliselt ja juriidiliselt nähtuna on "ühendus" haruldane nähtus. Kuidas EEC välja kujuneb, seda on raske teada. "Isiklikult unistan ma Euroopa riikide föderatsioonist".

— Rootsi integreerub üha enam "de facto", sest tema majanduslik struktuur on selline, mis sunnib teda EEC-le järgnema tähtsail aladel. Seda teab ka rootsi valitsus. Rootsi peaks koos Taani ja Norraga etendama tähtsat osa uue Euroopa ülesehitamisel. Ühendatud Euroopa vajab Rootsi.

Pole mõtet hoida kinni neutraalsuspoliitikat, mis oma olemuselt on natsionalistlik ja konservatiivne, isolatsioonistlik ja passiivne. Rootsi

peaks adopteerima selle asemel viisnäärse euroopa-politiika. Handelstidning ütles oma juhtkirjas ms.:

Järg. lhk. 7.

Jüri Otsason

Otsason juhib elektriauto ehitamist Torontos

TORONTO (VE) — Toronto ajaleht "Globe and Mail" kirjutab, et Toronto ülikooli inseneri teadus-konna üliõpilased eesotsas Jüri Otsasoniga konstrueerivad uut elektriauto. Eestlane Jüri Otsason tegeles juba varem Toronto ülikoolis ühe elektriauto konstrueerimisega, kuid nüüd on ta üle võtnud uue auto konstrueerimise juhtimise.

"Globe and Mail" märgib, et uus auto on ainult 270 cm pikk, seega 50 cm lühem kui Volkswagen. Auto konstrueerimine toimub Toronto ülikooli algatusena ning valminud mudel esitatakse Michiganis 6. kuni 11. augustini toimuvale Urban Vehicle Design Competition'il.

Jüri Otsasoni juhtimisel töötab terve meeskond, kes koosneb elektri-inseneriteaduskonna üliõpilastest.

Uus auto aitab vähendada õhu rikkumist, hoiab kokku küttesaia ning on kindlustatud kokkupõrgete vastu.

Võistlus on mõeldud ülikooli inseneriteaduskondadele ning praeguste andmete kohaselt võtab sellest osa 90 ülikooli oma mudelitega. Torontos valmiv auto on varustatud 16 patareiga ning on võimaline sõitma 50 km tunnikiirusega 200 km mille järele patareisid tuleb uuesti laadida.

Uue automudeli ehitamise kulud tõusevad 30.000 kuni 40.000 dollarile ning praeguste väljavaadete kohaselt on auto konstrueerijatel majanduslikke raskusi kõigi kulude katmiseks.

Miljökonferentsi eestlasi, vasakult mag. Elmar Laisk (Austraalia delegatsioon), Tarmo Sepp (ajakirjanik, EPL esindaja), Alex Mikits (ajakirjanik), Mariann Raidna (sekretariaat), Karin Saarsen-Karlstedt (pressiosak.) ja Mari Kivman (pangaosak.). Pildilt puuduvad ajakirjanikud Mert Kubu ja Uno Käärik, Kalju Treffner (sekretariaat) ja Kanada delegatsiooni liikmed "Sass" Peepre ja Valter Raudsepp. (Foto Lepper)

EPL 14. juunil 1972

ÜHTESULATAMINE

Stockholmis algas miljöösaliitumise rahvusvaheline konverents. Sel puhul vaadeldi ühes televisiooniprogrammis probleemi pisut teisest vaatevinklist ja nimelt sellest, mis puudutab tsivilisatsiooni moonamisprotsessi looduses, kus hävitatakse terved looma- ja linnuliigid, aretatakse kunstlikult uusi ja sama toimuma ka taimes liik. Inimese vaheleelustumine võib muuta isegi kliimat ja üldisi elutingimusi. Huvitat on samast vaatevinklist läheneda ka käimasolevatele ühtesulatusprotsessidele, mida ühel poolt tekitab maakera "väheneimine" üha kiiremalt ja paremat liikiühendust tehti, teiselt poolt aga rahvusvahelise läbirääkimise üldine elavamine piiride "lahituseks" muutumise kaudu. Nende loomulike protsesside kõrval kerkib miljöõ seisukohalt kõige olulikum mutatsiooniprotsess, kus selle käimapanekjaks on inimese ise teadlikult, umbes samuti kui kanadest on saanud munemise "masinad" peremehe huvides. Sellise protsessi on oma ideoloogiasse kirjutanud nimelt kommunism, seadus eesmärgiks paljude rahvuste ühtesulatumise aegapidi uueks "nõukogude rahvuslikuks", kes kõneleks ühist keelt ja kes oleks kasvatatud kuulekaks tööriistaks režiimile. Teoreetiliselt tegeletakse nende probleemidega, taktikalistel põhjustel on aga informatsioon väljaspoole tagasihoidlik, ja kui rahvusküsimusi üldse kõneldakse, siis nii dialektilises ja uduses vormis, et lugejal on raske tõelist eesmärki otse näha.

Sõja ajal, mil vene rahvuslus osutus Kremlile hädavajalikuks masside stimuleeriks, ei kõneldud üldse kaugest ühtesulatusplaanidest, sest see ei olnud hetkel ooprtuunne. Pärast sõda aga, mil režiim tohtutult tugevnes territoriaalse ekspansiooni, on rahvusküsimused muutunud eriti aktuaalseks, sest suurenemise kõrval, näiline moodustab N. Liidu tuumiku, on nüüd terve rida "vähenemist" rahvusi, sattunud nõukogude sfääri vägivalla korras.

Nende juures peetakse ägedat võitlust n.n. "kodanliku rahvusluse" vastu, s.o. rahvusliku teadvuse ja iseteadvuse vastu, mis on loomulik olnud senistes ühiskondades. Seda rahvuslusele tuleb kõigi vahenditega maha suruda, kuna see takistab ideoloogilist marssi ühtesulatusrahvuse suunas. Nationalism tekitab gruppide kokkuhoidu, vastupanu "vendadele" ja "vabastajatele", kelledeks endid anastavad, s.o. venelased nimetavad. Sellelt tasemelt tuleb vaelelda neid aegajalisi resolutsioone, mida Moskvas vastu võetakse just rahvusküsimusest jagusamiseks.

Kommunistlikus maailmas, kus Lenin seisukohad on eeskirjaks, vaadeldakse rahvust kui kodanliku ajaslu välimatut produkti — rahvuslikkuse põhimõtte olevat kapitalistlikus ühiskonnas ajalooliselt paratamatut. Kodanlus olevat loonud rahvusliku rõhumi ja ehitatud üles "ülemaailmse rahvaste vängla". Ühes okup. Eesti ideoloogilises artiklis rahvusküsimusest väideti alles äsja, et enne Esimest maailmasõda olnud 69 protsenti maakera pindalast "orjastatud rahvaste" all... (seega on N. Liidu maadevalitust ja rahvaste alistamine nende termini järgi olnud vaid orjusest vabastamine).

Nii siis on kapitalism tekitanud rahvused, kommunismi ülesandeks on nende ühtesulamine: Lenin on kirjutanud, et kommunismi võidu puhul kogu maailmas suluvad rahvused ühe, rahvuslikud erinevused kaovad. Seega on tema ideoloogia eesmärgiks miljöörühumiseks eristatud hävitamisele nende kokkusulatumise teel.

N. Liit muutis viiekümne aasta eest oma nime, kustutades sõna Venemaa ja käibele lastes praegusele Sõjajärgsele Unioni, ka sellega alla kriipsutades algavat ühtesulatusprotsessi ja ülemaailmsel valitsemislooni. N. Liidu raiutakse maast madalast inimesele pähe, et kodumaa tähendus hõlmab mitte päris kodumaa, kus inimese sünnib (näit. Eestit või Lätit), vaid kogu N. Liitu, kaasa arvatud uusimad anastused.

"Meie" ei tähenda samuti enam üksikuid rahvusi, vaid kuuluvust Moskva võimustsentrile. Samuti on isamaa mõistet laiendatud Lääne-mereist Kurilideni. Kommunistliku vaatevinkli järgi on näit. eestlasele jäänud alles veel vaid tema sünnikoht ja sünniala, Eesti, kuid tema kodumaa on see, mida venelased laulus nimetavad "suureks ja laialaks". See tähendus on loomulikult ka pagulastele saadava peibuleks nimel.

Ühtesulatumine kui protsess on N. Liidus pidevalt käigus ja see puudutab loomulikult ka Baltikumi, kus asuvad rahvad kõrgema tsivilisatsioonistatuse ja intelligentsi tõttu osutuvad raskemaks sulatusobjektiks kui paljud teised vähemarenenud grupid, kes kunagi rahvusliku ärkamiseni pole jõudnud. Kremli ei ole annud tähtsust. Kui ideoloogid kirjutavad selgelt keelt: "Teha kõik selleks, et meie maa rahvaste sidemeks tiheneksid ja süveneksid ning et nende internatsionaalne ühtsus muutuks veelgi tugevamaks" (Kompartei XXIV kongressi otsused).

KLA

Koitjärve suvepäev

Koitjärve suvepäev laupäeval, 17. juunil algab juba kell 10 hommikul käspallimängudega. Enne lõunat võistlevad korvpallist Tallinn-Baltic ja Narva-Tallinn ja võrkpallist Finlandia-Alingsås ja Tapper-Finlandia.

Pärast suvepäeva aktust algusega kl. 14.30 jätkub võistlus võrkpallist Alingsås-Tapperi ja korvpallist Baltic-Narva meeskondade vahel. Kõik võistkonnad koosnevad meestest.

Suvepäeva aktus algab kell 13 Koitjärve Sihtasutuse esimehe Peeter Karro avasõnaga. Piduõhne peab toim. Andres Küng ja esineb Göteborgi Eesti Meeskoor Eero Tarjuse juhatusel.

Rahvatantsud on kavas kell 16.30. Lõkõhe-õhtu toimumb kell 20. Buss lähtub Koitjärvele Gustaf Adolfi turult Göteborgis kell 11.30 ja alustab Koitjärvele kojuõitu kell 22 paigu.

• Eve K'i vi ja Bruno Oja on "Karlalan Heimo" teatel okup. Eesti tuumikud filmilinatele. Kivi ja Oja on ka mõnevõrra tuntud Soomes. Eestis on praegu kolm filmistuudiot. Eve Kivi on teatavasti abielus end. uisutuse-Euroopa meistri Ants Antoniga.

• Malagas kihlusid 1. juunil 3. Estra ja Anne-Charlotte Medin.

VÄLISKOMMENTAAR

HOIATUS EUROOPALE

Ühtaegu viimaste vaidlustega Saksa nn. idalepingute ratifitseerimise ümber Bonniss ilmus Stuttgartis raamat "SOS für Europa". Teose kirjutajaks on Seewald Verlag, autoriks Heinrich Windelen, kes kuulub kristlikdemokraatliku uniooni juhtkonda liidupaival ja suure koalitsiooni ajal oli ministriks liiduvalitsuses, esindades kodukodudest idast lahkuma sunnitud sakslasi.

Raamatu 228 leheküljel pöördub Windelen kõigi nende poole, kes ei liidukantsleri Brandti poolt arendatud välispoliitika mitte ainult eranditult teenib Nõukogude huvisid, vaid töötab tuua kahju kogu Euroopale. Seda tõendades hoidub Windelen peaaegu täiesti poleemikast. Ta argumenteerib külmalt ja asjalikult dokumentide abil, mis isendavad hukka mõistvat nii Brandti uue idapoliitika kui tema usaldusväärse üldiselt.

Raamatu taustaks on ülevaade N. Liidu vallutustest ühenduses Teise maailmasõjaga, alates Hitler-Stalini paktist. Nõnda anneteeriti Eesti,

Läti, Leedu, Ida-Poola, Bessaraabia ja Põhja-Bukoviina, Soome maad, Ida-Preisimaa ja Ruteenia, kokku 494 782 ruutkilomeetrit 23 956 000 inimesega.

Nõukogude sulariikideks muudeti pärast sõda Albaania, Bulgaaria, Ungari, Tšehhoslovakkia, Poola, Rumeenia ja Ida-Saksamaa, kokku 1 016 024 ruutkilomeetrit 86 940 000 inimesega. Üldse hõlmas Nõukogude ekspansioon 1 510 806 ruutkilomeetrit 110 896 000 inimesega.

Seda mõistis algusest peale öieti ka Saksa sotsiaaldemokraatide partei SPD. Erandiks polnud ka Willy Brandt, kui ta oli suure koalitsiooni ajal välisministriks. Liidukantslerina hakkas aga Brandt avalikult reetma seniseid põhimõtteid, nagu seda näitavad tema paljud sõnavõttud ja lõpuks läbirääkimised N. Liidu ja Poolaga.

Seepärast peab Windelen vajalikuks hoiatada Saksamaa seda osa, mis on veel vaba — ja tema kaudu kõiki veel vabu riike Euroopas — kuna totalitaarne võimuhaaramine

ne ähvardab neid. Kommunistide poliitika lõppsihti, mida nad kunagi pole eitanud — nimelt maailma valitsemist — arendatakse nüüd Moskvas "rahulike abinõudega", kasutades "rahuliku koeksistentsi" kui "veretut sõda", nagu juba Lenin tavatses ütelda. Kõik on olnud nüüd selge, kuidas tõlgendada lahkarvamisi Ida ja Lääne vahel. Moskva on mõnda aega pidanud ulatuslikku kampaaniat eesmärgiga mõjutada oma huvide Lääne-Saksa elanikkonna poliitilisi arusaamisi ning nõrgendada Lääne intellektuaalset vaimu üldiselt.

Paljude näidet hulgas selle kohta on üheks tähtsamaks mõistete seigajamist nõnda, et terminid "antikommunism" ja "külm sõda" on midagi rumalalt ja hukkamõistetavat. Ometi on mõlemad oskussõnad pärit kommunistlikust leksikonist ja lejutatud taktikaliseks kasutamiseks heitluses vaba maailmaga. Polnud sugugi juhus, et Nõukogude algatus läbirääkimisteks tuli pärast seda, kui oli küllalt tühemärki, et kommunistlik kampaania arusaamise segamiseks Lääne-Saksamaal oli hakanud vilja kandma.

Windeleni dokumenteeritud andmete kohaselt oli vähemalt SPD juhtkond juba asunud seisukohale, et demokraatia peab isendast olema lähedane sotsialismile. Nisugune tõekspidamine tähendas, et "sotsialistlik tegur" kujunes abinõuks, mis vastas Moskva soovidele. Bonni idapoliitika võttis sihi, mis viis Saksamaa küsimuse lahendamiseni viisil, nagu see oli Moskva huvides.

Ei hoolitud sellest, lahendus oli vastuolus saksa sotsiaaldemokraatide seniste kinnitustega, vastuolus nelja võitjariigi rahvusvaheliste kokkuleppega ja vastuolus Lääne-Saksamaa põhiseadusega. Saksamaast pole enam juttu terviklikult riigina 1937 piirides. Lääne-Berlin pole enam liiduvabariigi osaks erialusel, vaid esineb nüüd separatise poliitilise üksusena, nagu Moskva nõudis. Saksa idaterritooriumid, millede saatuse piiri määrama rahuleping, ei saa üldse enam kõne alla tulla.

Brandti idapoliitika lähtub "realiteetide tunnustamisest". Aga Brandt ise seletas 1968 märtsis toimunud parteikongressil, et "kommunistliku värvinguga moodne ja soovitud lõkõõsna realiseeritakse on vaevalt midagi väärt, kui ainult üks pool määrab, mis on reaalselt tegelikult". Windelen imestab, et Bonni idapoliitika ei tähenda, et tervise asemel lepitakse haigusega ja kuritegevust eelistatakse seaduse asemel. Saksa idalepingud on hoiatuseks kogu Euroopale.

A.K.

Tsehhid kaaperdasid lennuki kuid lasksid surnuks piloodi...

Kaks tsehhi kaaperdasid mõõdukas lennukil ühe reisilennuki, mis startis Marienbadist mõnekümne kilomeetri kaugusel Lääne-Saksa piirist sihiaga Praha. Kohe pärast starti tulistasid kaaperdajad surnuks lennuki piloodi, kes keeldus kurti võtmast Baieris asuvasse Weidenisse. Seepärast ei jäänud teisel piloodil muud üle kui kaaperdajate soovile täita.

Maandumisel Latschi lennuväljal Weideni lähedal tekkis tulevahetus lennuki kabinis, kusjuures kaht isikut haavati. Kaaperdajad põgenesid lennuväljalt, kuid nad tabati hiljem saksa politsei poolt.

Lennuki kahe mootori ja selle pardal oli üksteist reisijaid ja kaks piloodi. Lääne-Saksa politsei andmete kohaselt on veel viis lennuki reisijatest seotud kaaperdamisega. Oletatakse, et tulevahetus Latschi lennuväljal tekkis siis, kui teised reisijad püüdsid piloodi surmajärgi takistada põgenemisel.

Varem on Tsehhis kaaperdatud kolm lennukit, millest üks on sunnitud maanduma Baieris. 8. juunil 1970 kaaperdasid neli meest ja neli naislennuki, mis oli teel Karlovy Varyst Prahasse. Relvaähvardusel muutis piloodi kurti ja viis lennuki Nürnbergi.

19. detsembril 1971 põgenes end. trikkilennu maailma meister Vladislav Bezak ühe sportlennukiga Nürnbergi. Ta startis Prahasst ja maandus pardal olid veel tema abikaasa ja neli last.

Tänavu 18. aprillil kaaperdati lennuk, mis samuti oli teel Marienbadist Prahasse. Kaks noort kaevandustöölisi sunniti ühe reisilennuki maanduma Nürnbergis. Lennuki pardal oli kokku üheksa reisijat. Sel põgenemisel sai haavata üks piloodidest.

Tsehhi võimud nõuavad kaaperdajate väljaandmist. Lääne-Saksamaale on asi ülimalt keeruline, eriti kui arvesse võtta äsasõimitud kokkuleppeid Poolaga ja N. Liiduga.

Küüditamisepäeva jumalateenistus

Küüditamisepäeva jumalateenistus laiab aset Stockholmis 14. juunil kell 19.00 Engelbrekti kirikus.

Eestlaste ja lätlaste ühist jumalateenistust teenivad pastor S. Carlsson ja peapiiskop Konrad Veem, ülemp. M. Juhkam, praostid O. Sakarnis ja J. Terins.

Laulab Valdek Jüriso, orelil Harri Kiisk.

Pärast jumalateenistust loetakse ette apell.

Nende allakirjutamisel nentis ka Tsehhi, et olukorda Bonniga peaks normaliseerima. Lääne-Saksa võimud märgivad, et seekord pole enam tegemist tavallise kaaperdamisega ja sellega seotud põgenemisega, vaid ka mõrvaga.

Taoline põgenemislugu raudeesil-de tagant läände leidis teatavasti mõne aja eest aset ka Türgis, kus kaks leedulast sunniti üht vene reisilennukit maanduma ühel Türgi lennuväljal. Meeskond avaldas vastupanu, kusjuures sai surma naisstjuardess. N. Liit on pidevalt nõudnud kaaperdajate kui mõrvaväe väljaandmist, kuid asi on veelgi otsustamata.

Komiteele kr. 20 000:-

Valitsus on riigi 1972/73. a. eelarves olevast loterifondist, mille suurus 24 miljonit krooni, jaganud 850 000 kr. kunsti, teatri ja muu kultuurilise isetegevuse toetamiseks, mis toimumb väljaspool kultuuriinstitutsioone. Saajate hulgas on ka Eesti Komitee 20 000 krooniga.

Kol. Underile margiauhind

Tänavu kevadel korraldati Saksamaal Sieburgis sealses margikogujate ühingu juubeli märgistamiseks markide-näitus rahvusvahelises ulatuses ja Nogeni sur Marne ühingu partnerlusega (Prantsusmaa).

Sellest võitis osa ka lendurkolonel A. Under ja võitis oma väljapanekuga, mis koosneb markidest Nobeli auhinna võitjate portreedest ja võitis vermeil-värvil medali, mis on hõbedast ja üle kullatud. See on üks aste vähem kui kuld. Näitusel puhul toimepandud loengud, pidulikud koosviibimised, koosolekud j.n.e. kestsid kolm päeva. Linn, kus see aset leidis, on Kölni lähedal.

EESTI PÄEVALEHT

Eestiska Dagbladet
Peatoimetaja Juhana Koka
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholm:
Wallington 32, 1 tr.
Postiaddress: Box 667
101 29 Stockholm I
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eeskilustas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
331 02 Eeskilustna, tel. 016/14 77 72
Tellimispõstgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 157:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 53:-
Kuu ..... kr. 15:-
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
FÖRLAGS AB
Trükkija: Eeskilustna-Kurires
Tryckeri AB Eeskilustna 1972

Kuidas Moskvat "läänestati" seoses Nixon'i külastusega

TORONTO (VE) — Los Angeles Times'i esindaja kirjutab sellest, kuidas Moskvat Nixon'i külastäigu ootel "läänestati": "Käesoleval nädalal kulus viis minutit telefonitühenduse saamiseks Ühendriikidega. Alles eelmisel nädalal oli see 60 minutit aega nõudnud. Vastikahitsid, mida sel aastal pole kuskil näha olnud, on nüüd korraga iga parema hotelli söögisedelil. GUM poed on korraga tüdikaup täis.

Kirjad, mis veel paar päev tagasi liikusid kümne päeva üle Atlanti saabuval nüüd kolme päevaga. Taksoid ja tüüritud liinusid on esimese telefonikõne järel otsekohe ukse ees. Teenindus restoranides on kiire ja sõbralik. Kogu vene rahvas on muutunud üheks viisakaks, iga sammuti peal deklare "poshaalusta" ja "spassiiba".

Kõik see ebatavaline heatahtlik koostöö, lahusus ja kiirus on oiselt kui suur valge pilv langenud kõikjale sinna, kus reisiv Valge Maja võiks kokku puutuda nõukogude süsteemiga.

Reporteri, Valge Maja ametkond ja presidendi saatjaskond saab osa kõige paremast, mida N. Liidu pakutud välismaistele külalistele. Ükski Põhja-Ameerika suurfirma ei oskaks paremini asju ajada oma külaliste puhul.

Ainult vähesed ameerika külalised oskavad näha neid õnu vaheseinu, mis nende ja N. Liidu tavalise kodaniku vahele veel püsima on jäänud. Ühendriikide külalised ei oska ka hinnata kõike seda, mida nende jaoks üheksiks riik on teinud.

Vähesed venelased on näinud valitsuse ja parteitunuse abikasasid tänavail ja avalikes kohtades enne president Nixon'i külastäiku. N. Liidu suurust naised on alati olnud tagaplaamil, nii tühida "tundmatud suurused". President Nixon ise on vaevalt saanud mahti läbiriikimiseks, kuid tema abikaasa Pat Nixon pole muud teinud kui mõõda linna paigast paika rännanud, külastades kooli, haiglaid, lastekoduseid, kohuse soovise, GUM ärisid, maalaust raudteed ja vabrikuid. Vene naised on teda iga sammul saatnud.

"Vene daamid olid algses vaidike tagasihoidlikud," ütles üks Pat Nixon'i sekretärid. "Aga nad harjusid hästi ja kui me alamaad raudtee rongi trügisime, olid nad juba päris tühid ja rajad ka meile küünarnukkidega teed. Teojuks, mis nad proua Nixonile on korraldanud, on kõik läinud suure edu tähe alla."

Presidendi ametkond on pidanud ainult ühte tema "Valge Maja" ja kõik ukseid nende ees on nagu imevalt avanenud.

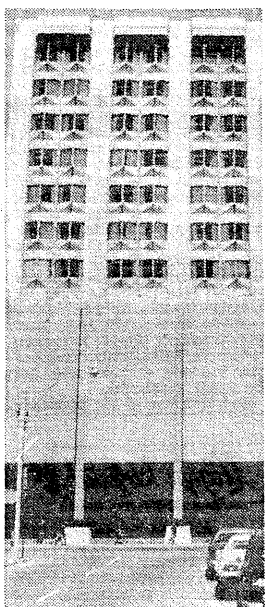
Kolonel Ralph Albertazzi, presidendi piloot, avaldas soovi väikeses

spordiväljaku kasutamiseks, kus ta mehed võiksid hommikuti harjutuste korras natukene palli tagada.

"Nad andsid meile kasutada terve 103.000 istmega Lenini staadioni," ütleb ta.

Herbert Klein, Valge Maja pressisekretär, viis kohalikud ameerika ajakirjanikud ühtsöögile populaarsesse Georgia hotelli. Lühiajalist ettevalmistust hoolimata anti talle parim laud restoranis ning tema ja külalised teenindamine oli nii kiire ja nii sõbralik, mida veel ükski väliskorrespondent Moskvast näinud ei olnud.

Helmi Mäelo avab ÜEP raamatunäituse

Ontario haridusministeeriumi uus instituudi-hoone, kus toimuvad ÜEP Päevade raamatunäitus ja rahvuskongress.

Ülemaailmsete Eesti Päevade puhul Toronto korraldatava eesti raamatunäituse ettevalmistustööd on lõpule jõudmas. Nagu raamatunäituse toimumise poolt teatatatakse, on lõplikult selgunud ka näituse piduliku avamine.

Näituse avab kirjanik Helmi Mäelo pühapäeval, 9. juulil kell 2 päeval. Avamisel on ette nähtud veel tervitusõnnevitust teiste maade e kirjanikele.

Helmi Mäelo on üks vähesi eesti kirjanikke võõrsil, kes on Ameerika mandril viibinud enne Teist maailmasõda. Umbes 40 aastat tagasi kirjutas ta seoses USA-s viibimisega raamatu "Tänapäeva Ameerika".

Helmi Mäelo ei ole kavatsust rohkem esineda kui ainult raamatunäituse avamisel. Torontoisse jääb ta 18. juulini. Siis sõidab Vancouverisse, kuhu jääb üheks nädalaks. Hiljem sõidab Helmi Mäelo USA-sse, peatudes Chicagos ja Lakewoodis.

Mis puutub teistesse Rootsi ÜEP-dele sõitvates kirjanikesse, siis on raamatunäituse toimumiseks teada, et Torontoisse tulevad veel Karin Saarén-Karlstedt, Ada Otema, Helmi Rajamaa, Elmar Vrajer ja Elmar Pettai. Arvo Mägi tuleb Torontoisse pärast Eesti Päevi. Ta peatub pidustuste ajal USA-s.

Mõned vene ajakirjanikud viisid oma ameerika kolleegid ajakirjanike klubi sse. Seal ei pakutud mitte ainult parimat sööki Moskvast, vaid klubi oli ööpäev lahti. Tavaliselt on klubi üks päev nädalas avatud.

Külalislahkus on isiklikest vahetõrgetest palju laiemale ulatunud ning hõlmab kogu kommunikatsiooni meediaini. N. Liidu suured ajalehed on suhtunud Nixon'i külastäiku suure huviga, samuti on seda teinud televisioon ja raadio. Presidendi külaskäigule on antud palju ajaleheruumi ning reportaažid on seekord mitmel erineval tavalistest vene selletajalistest reportaažidest.

Nad ei paku seekord mitte ainult valitud lõikeid, vaid kaitsvad Nixon'i külastuse samm-sammult.

Moskvas viibib 110 välisajakirjaniku ning sovjettide press on seekord teinud kõik, et nendel sellest reistist parim mulje jääks. Neile antakse linna kohta põhjalikke seletusi, neile näidatakse kõike, mida nad soovivad. Ja arvestades seda sirgjoonelist kohtlemist, ongi Moskva pidanud lihtsaks "läänestamise" protsessi — mida aga külaline läänest ei oska märgata.

Resolutsioon Kongressi protokollis

Balti Informatsiooni Kongressi programmeeritud resolutsioon saadeti Kongressi liikmele, välisministeeriumile ning USA peasisdajale UNO-s. Suurelt arvult kongressi liikmetel, välisministeeriumil ja ambassadöör Bushilt UNO-st on saanud heatahtlikud vastused.

Esindajatekoja liige John J. Rooney, dem. New Yorgist, võttis resolutsiooni saades sõna Esindajatekoja üldkoosolekul, soovitas kõigil rahvasaadikuid seda hoolega lugeda ja juhtis tähelepanu asjaolule, et N. Vene okupatsioon Eestis ja teistes Balti riikides veel jätkub ja et miljonit inimestel on punaste kommunistlike rühjade poolt vabadus riistatud. Rahvasindaja John J. Rooney lasis resolutsiooni tervikuna ära trükkida Kongressi protokollis.

"Tule maha ja mine koju!"

Okupeeritud Läti kunstnikud pidasid aprillis oma konverentsi. Kunstnike Liidu esimese iltners ütles oma aruandekõnes, et "monummentaalskulptuur omandab järjest suurema tähtsuse läti kujutavkultuuri".

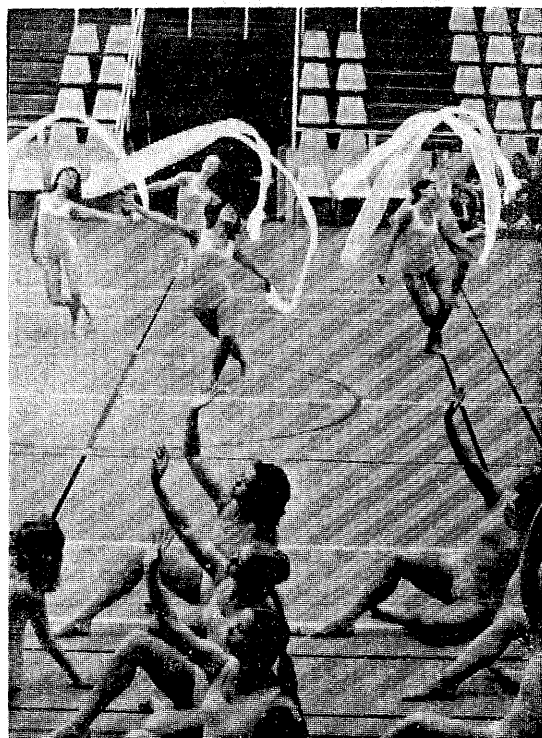
Ta nimetas E. Melderise töid, mis "jäädvustavad Lenini kuju" ja A. Briede skulptuuri "Lenin unistaja", mida ta nimetas "geniaalsuse ja tähelepanuväärseks tööks vabariigi kunstielus".

Ta ei ütelnud, kelle loodud on see, rohkem kui eluusuurne Lenini kuju Riia kesklinnas, mille jalajämi muistis leidis üsna hiljuti paari vanu kalosse ja plakati kirjaga, "Tule maha ja mine koju".

● Irene Pilman, kes varem töötas Uppsalas maavalitsuses, on 1. maist määratud Uppsalas ülikooli juurde kuulava Västman-Dala Natsiooni raamatukoguhoidjaks.

Leida Leesment 1972

moment Leida Leesmenti Maimõitdrukkute esinemisel.

Eestlased on jätmas üha tugevamaid jälgi rootsi naisvõimlemises — Stockholmis Ernst Idla, Malmö Leida Leesment, Göteborgis Paula Roove, Eskilstunas Karin Lettma — on kõik olnud edukad ja see kriipsutab veel kord alla, et eestlastel oli kodumaa tuua vanale Lingi võimlemismale midagi uut ja revolutsioneerivat. Nendest kaks esimest on paistnud silma ka rahvusvaheliselt ja ei ole saladus, et teine on esimese õpilane. Kuid eraldi töötades on selle töö "nägu" ikka rohkem ja rohkem hakanud erineva ja see on ainult positiivne, andes uusi suundi "eesti võimlemisele", mille kodumaa kaasa toime ja mis nüüd on ühtlasi ka "rootsi võimlemine" — meie võimlemispedagoogid on siinsele oludele pidanud töötama kohaliku inimmaterjaliga.

Leida Leesmenti kaks kevadesinimist Malmö linnateatris andsid pildi tema töö "näost", mida võibolla siiski kõige rohkem ilmetas selgelt läbi püüdnud jääda esteetilise ja visuaalse efektide saavutamisel siiski võimlemise, s.o. keha teadliku läbitöötamise printsiipide juurde. Kuigi tavastus võib mõjuda "showlikuna" ja "kunstilise" on koreograafilise läbitöötamise tõttu, jääb see siiski põhiliselt naisvõimlemiseks, püüdmata ühe hüpata võimlemise ja tantsu vahelisele barjäärile. Sealjuures jääb aga produkt ikkagi seliseks, et ta ka nõudimata vana-täht visuaalselt kaasa lömbab.

Leida Leesmentil on praegu esikujuliku "töötüba" oma ideede tootmiseks. Nagu näitus esinemisel, on juba pisimadki kodus pallidega ja nende mängurõõmest vormub mitmete aastate valik parimaist, kes siis juba toime tulevad kompleitset rütmilist ülesannetega. Ja need 32, kes seekord seisid 500 esineja tipus, osutasid erakordsel: ühtlasi taset, ühtlust liikumises ja ühtlust esinemisrõõmus, Leida Leesmentil valikrühma on vist ühtlasemad, mis tal kunagi on olnud. Ilma eriliste esivõimlejate, sest tase on ühel nivool: kõik on esivõimlejad.

Pallide korral tarvitab Leida Leesment ka teisi riistu — hüppenööre ja vistrõngaid. Nõõrid esinesid esmakordselt Tiina Leesmentil poolt välja

töötatud programmis ja see oma hüpetrikusega ja nõõrikeutamisega ekvilibristikaga kujunes põnevaks vahepealaks. Ei tohi unustada, et tüdrukute normaalseks lapseks kepslemisraskts on just hüppenööre. Ja siis 6-meetri pikkune siiderpentoni, mis kuulub gymnastique moderne'i võistlusprogrammi ja mida elegantsega demonstreeris Tiina Leesment, kes on selle ala rootsi meistri.

Oma raskuseastmega pälvis erilist tähelepanu ka maailmaestriivõistluse-seeria pallide ja vistrõngaga — programmis, mis rahvusvahelisel areenil häbi ei tee ja kahtlemata on konkurentsituus. Vana tuttav kehakooli oli saanud uue ja tugeva kompaktuse-mõjuga koreograafia — need liikumised oma põhilisusega on kahtlemata lüüsnud oma loomulikkusega. Leida Leesmentil Jaapani-Tailandi-reis peegeldas programmi punkti "Kohtamine Kaug-Idaga", mis sisaldas orientaalset tantsu- ja liikumisi. Mis pallidesse puutub, siis on Malmö-tüdrukud nendega suveräänsed, käsitledes sama kindlusega nii üht kui kaht ja koguni kolme palli heidelega lähedale ja kaugemale, ette ja taha.

Kogu programmi muusikaline saade on koostatud meloodilistest rütmidest, mis võimaldavad liikumisi sujuvust ja nende lõpuni tootamist, ilma mootorsete poplike äralõikamiseta. Siin on Leida Leesment peasaatja Ulf Berg suveräänne meister.

Peab veel märkima, et menutka esinemise teadustajaks oli Leida Leesment võimlemiskollegi kodumaa Ilma Sauman-Wallin ning et tema programmi mitmetes osades oli peassistent Tiina Leesment saanud näidata ka oma tähelepanuväärivaid ideesid.

Kuna 500 esinejat korraga lavale ei mahtunud, siis toimus finaali publiku väljumisel teatri avarates fuajees.

J.K.

● New Yorgis viibis Rootsis, Söderfältjes, elunev Paul Jensen, kes saabus sinna ühe rootsi türistidegruppiga. Ta tegi ka reisi Toronto, kus elab ta vend Martin Jensen, omaaegne Eestis hästi tuntud jalgpallur.

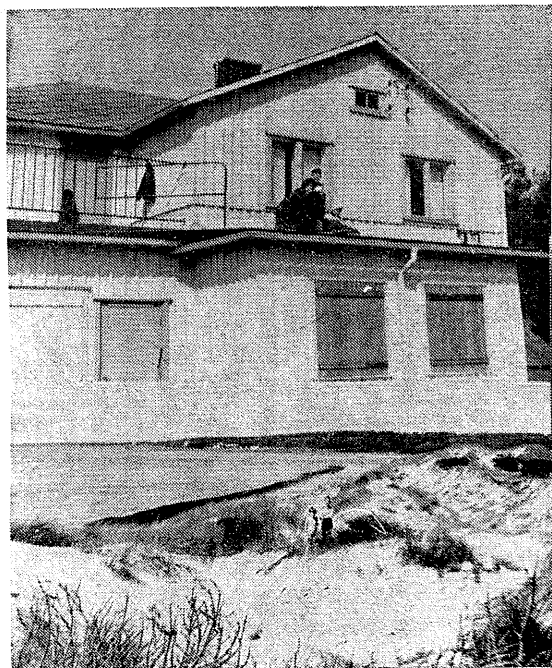
Külalisi Austraaliast

Eesti Päevaleht ja Stockholm Eesti Maja külastas mõõdund nädala kolmapäeval abielupaar Heino ja Ragne Sumbak Sydneyst, kus hr. Sumbak on tegevuses eestlaste plastitööstuse juhatajana.

Pr. ja hr. Sumbak lähtusid Austraaliast lennumatkale kuu 27. aprillil, siirdudes Hongkongi kaudu Euroopasse, kus nad on läbistanud autoga suurema osa Euroopa-riike, Skandinaavia — Rootsis, Norras ja Taanis — kavatsesid peatuda neil nädalal. Seejärel lendavad Austraalia-külalised Londoni kaudu Eesti Päevadele Toronto. Austraalia eestlastest lendab Eesti Päevadele 250 delegaati. Sumbakid olid Stockholmis külaliskõne hr. Sumbaki konvendikassase agr. mag. Olaf Aule perekonnas.

Eesti Päevaleht külastas samal päeval füüsika-prof. Elmar Laisk, kes saabus Stockholmist USA-st ja Kanadast, kus ta tutvus pikema aja jooksul ülikoolide õppeetevusega.

Tema intervjuu Austraalia eestlaste elust ilmus EPL-s 3. juunil. Stockholmis tutvus prof. Laisk tehnikaukooliga ja samasuguse eesmärgiga sõitis ta Soome, Elmar Laisk on Sydneys Macquarie ülikooli juures eksperimentaalfüüsika alal õppejõuks.

Göteborgi Eesti Seltsi lastesuvekodu Ugglarpis, "Valgeranna", kuhu siirduvad eesti lapsed Göteborgist tuleval nädalal. Ülal csa peahoone, all vade liivarannale.

Mai Wellneri vaibad

Märta Mäas-Fjetterström AB on institutsioon, mis on seotud rootsi miljöökunsti arendamisega nii avalikus kui ka privaatsektoris. Otseks reaalseteks tulemusteks selles töös on algselt skane rahvakunsti pärimustega seotavad vaibad, nii pörandale kui ka seinale. Selle töökoja uueks, mõneti vanu traditsiooni murevaks ning uuendavaks juhatajaks on Kaisa Melaton, kes koo oma kaastöölisega eestas rea tekstiile galeriis Doktor Glas.

Esinenud tekstiilkunstike hulgas oli asjast huvitatutele eesti publikule hästi tuntud Mai Wellner, kes varemgi oma tekstiilloomingu tähelepanu on äratanud. Aasta tagasi võitis ta esimese auhinna oma väga isikupäraseks kujundatud vaibakavandiga ühe suurema haigla jaoks. Kõnealusel näitusel on Mai Wellneri vaip "Kustland" (algselt kolmeosaline) huvitavamaid väljapaneid leidlik tehnikalt ja tähelepandav oma peente diskreetsete värvikombinatsioonidega. See on kompositsioon rüüps ja gobelään. Piki vaipa jooksevad rüüpsid erinevaid siinistest toonides, vaiba jahe roheline on aga nüansseeritud pinnamõjuga. Selle pehme sini-rohelise jaheduse vahele ja sisse vee ja maa piiril on lükitud ümmargused kuulid — "kiivid" — sildes gobeläänis. Inspireeriv tekstiil, mis tõesti loob pisut romantilise illusiooni jahedast ja karmit rannast. Mai Wellneri ülejäänud tekstiilid on kogu näitusele ka karakteristlikus põimitud tehnikas (r. röllakan). "Röllakan" on algselt tel-

gedel kootud vaip pingi seljatoe katteks, valmistatud nii, et koelõngad katavad täielikult lõime. Muster ise on ehitatud peamiselt ruutudele. Seda tehnikat on käesoleval juhul edasi arendatud ja moderniseeritud, saades väga pingelise ja "sirge" pinnamõju. Kaisa Melaton ütleb et miks ei võiks vaipa olla koduseks keskseks punktiks, millest lähtudes valitakse mööbel ja muud tekstiilid. Kaitlemata on ta ise saavutanud pinnamõju kõrval ka väga ulatusliku ruumimõju, on aga maltseaks, kas jagada oma pörand üles, alla ja kõrvalde mõjuvaise ruutudesse ja kas see pikapeale ei tee tahutuks ja närviliseks.

Kui tagasi minna Mai Wellneri tekstiilide juurde, siis tema põimitud tehnikas (röllakan) vaibad on üles ehitatud triibu või ka ruudu mõjule. "Solis" ja "Sina" on vaibad pöiktriibu-mustris, ühtlasi sama muster kahe värvivariandis. Keskpinnale ülapool laiade, alumine pool kitsas- te triipudega. Esimese vaiba värvikaala on must-valges hallide vahetunnussidega, teisel aga oranži-rohelise vaigel põhjal. "Isabella" on kergetes hall-sinistes toonides, mida pehmendavad pruunid nüansid. Viimase vaiba mustrielemendiks on küll ruut, ent see on "tatutatud" kogu mustriks kompositsiooni, viimata vaataja pilku vaibapinnalt edasi ja välja nagu mitmel Kaisa Melaton kavandil. Ta ei tarvitse olla keskne osa süstuses, küll aga üks kunstilisi elemente selles.

Kahjuks ei ole allkirjutanu mingi asjatundja tekstiilide alal ja see ei ole hoopiski minu "lahter". Esitatu ei pretendeeri mulle kui ühe huvitatud vaataja muljetele. Oleks väga teretulnud, kui keegi meie tekstiil-ekspertidest võtaks oma südametunnisega tutvustada eesti tekstiilkunstnikule selle ala järgijale ja viljelejalale. Rõõmustaval kombel ei ole me selleski sektoris esindamata ja võime peale Mai Wellneri loendada rea teisi, kelledest igan on oma stiil ja oma tehnik. (Muide esineb ka praegu Eesti galeriis käimasolevat tekstiilkunstnike näitust eestlane Uuve Snidare-Luik).

Kellil kõnelaune näitus Doktor Glas nägemata jäi, võib seda teatavas ulatuses asendada tutvudes M. Mäas-Fjetterströmi müügruumi tekstiilidega, Myntgatan 5.

EEVI END

Eesti võimlejad Brasiilias Anne Kõressaar jutustab

TORONTO (EPL) — Kanada rahvuslikku võimlemist Brasiilias esindanud võimlejad saabusid äsja tagasi Torontosse kolmenädalaltel demonstratsioonireisilt. Kanada rühma kuulus 8 liiget, võimlemisjuht Anne Kõressaar, klaverisaatja Esko Luksepp ja võimlejaina viis cestlast: Riina Reitiv, Ene Mai Poolar, Monika Vallman, Rita Lazdins ja Valve Leement. Nagu loetlust nähtub, oli ainult üks võimleja mitte-eesilise tagapühjaga kanadalane. Rühmajuht Anne Kõressaar jutustas "Vaba Eestlasele" Brasiiliareisi muljetest:

— Kutse Brasiiliasse tuli sealse riikliku võimlemisühingu poolt Kanada võimlemisühingule ning kogu organiseeritud ja ka kinni makstud. Sõit ja esinemised oli brasiilaste poolt Käesoleval aasta Brasiilias piduastat, millega tähistatakse Brasiilia 50-aastast iseseisvust ning kõiki võimlemis- ja spordipidustusi korraldas brasiilia sõjaväe kehakasvatuse osakond.

Seetõttu oli meil saatjana ka kogu aeg kaasas üks majori aukraadis sõjaväelane ning kindral Correo, kes oli spordipidustuste patrooniks käis meiega esinemisi vaatamas.

Kolme nädala jooksul esinesime kuues linnas, Rio de Janeiro, pealinnas Brasiilias, Porto Allegres, Recises, Salvadoris ja Belo Horizontes. Liiksume kogu aeg lennukitega, sest meil tuli katta tohutuid maa-alasid. Kogu korraldus aga oli äärmiselt organiseeritud, et meil jäi küllalt aega ka Brasiiliaga tutvumiseks. Näiteks kulus meil linnast-linna lennuga pool päeva, õhtupoolikud kulusid hotellil kolmeks ja oma isiklike asjade korraldamiseks. Järgmine päev oli esinemine, hommik kulus treeningute, pärast seda puhkasime ja õhtul oli esinemine. Kõik oli väga asjalik. Kui oli esinemispäev, siis oli ka esinemispäev ja midagi muud selle päeva peale ei kuhjatud.

Pärast esinemispäeva oli meil talvaliselt vaba päev selles mõttes, et ei olnud ei lennukisõitu ega esinemist, vaid meile näidati kohalikele vaatamisväärsusi, tutvusime randadega, linnaga, maaga.

Brasiilia kui riik on äärmiselt vaheldusrikas oma looduse poolest, looma leidub linnu, mis on täiesti euroopalikud. Kohati oli mul tunne, et oleksin nagu Saksamaal, Schwartzwaldis, edasi lõunasse tulevad aga juba palmid ja põhjas on džungel oma lõpsaka võsaga ja võõrapärase taimeistikuga. See on suur maa nagu Kanadagi, ainult hõredasti asustatud. Sisemaal on peagu inimtühi, selleks ühtlasi tuus pealinn Brasiilia sisemaal. Linn on nüüd 10 aastat vana, kuid pole talle pandud lootust tähtsust suure tõestuse ja rahvarvu poolest. Kuid arhitektuuriliselt on linn väga huvitav, üldmõju on kuidagi ennenegmatu, ütleksin peagu, et omanamoodi surnud linn, suured avarad maa-alad, mille keskel kõrgehitid. Niisuguseid isikult seelav moodisid hooned leidub seal palju ja see vist jätkab linnast palguti kuulsid mulje. Brasiiliasd aga ise on väga kenad ja sõbralikud.

Meie esimese muidugi kui kanadalased, kandsime kanada lippu, kuid omavahel toimus juht eesti keeles ja sellest meie eesti tagapühjast olid brasiiliasd väga huvitatud.

Üllataval kombel aga polnud meil palju vaja seletada. Kõik näis teadvat, kus asub Eesti ja kes on eestlased. Jah, meil oli väga soovastuüvi nii kliima kui inimeste poolt, ajakirjandus tõi meie esinemised väga silmapaistvalt ära, rõhutasid eri ti meie kahe palliga kava ja kehakooli võimlemist vabade kätega ja alati mainiti, et olime kanada võimlejad, kes aga tegelikult on eestlased ja räägivad "oma" keelt.

See "oma" keele rääkimine ei üllatanud neid eriliselt, sest Brasiilias räägitakse peale portugali keele saksa keelt, näiteks tolmusid kõik meie asjaajamised saksa keeles.

Inglise keele oskus on seal väga vähenen. See oli ilus reis. Igale poole, kus me iganes saabusime, võeti meid kohe lennukist väljudes kenasti vastu, igale meist anti üle üks pikavarriline roos. See ühe rootsi ja mine näib seal sissejuurdunud kombeks olevat. Kuigi ma ise olen meeltrüühi juht, julgen ma ütelda, et meie võimlejad tegid oma töö hästi ja nii

kanadalased kui eestlased võivad neile uhked olla. Meile korraldati mitmeid ilusaid vastuvõtte. Nii näiteks olime ühe osariigi kubermuri külalised, külalised kahe saksa konsulaadis ja mitmel pool mujal. Liht-rahvas, kellega meil ühine keel puu-

dus, hütisid meid nähes "Canada" ja näitasid pöidlaga taeva poole. Meile seletati, et see on signaaliks, et kõik on hästi, meie olime nagu Põhja-Ameerikas üldeldakse täiesti "OK-ks" tunnistatud," lõpetab oma reismälestuste sirvimise Anne Kõressaar.

Minister süüdistab Trudeaud punaste tegevuse varjamises

TORONTO (VE) — Kanada praeguse valitsuse koosselust laharvamiste pärast peaminister Trudeau lahkunud Paul Hellyer nentis pühapäeval antud intervjuus, et Kanada valitsus varjab avalikkuse eest kommunistide ülestamisest Kanadas. Paul Hellyer toonitas, et Kanadas tuleks rakendada Kuninglik Komisjon punaste tegevuse uurimiseks ning selle uurimuse tulemused tuleks elanikkonnale avalikuks teha.

Kanada ajalolehed on pöördunud kommentaaride saamiseks politsei- ja kumbe ja Kanada peaprokuröri poole. Royal Canadian Mounted Police'i ülem W.L. Higgi mainib, et tal ei ole andmeid kommunistide laialdasest tegevuse kohta. Kanadas, kuna peaprokurör Jean Pierre Goyer'i ei olnud võimalik pühapäeval küsitleda.

Paul Hellyer oli Trudeau valitsuses kaitseminister, kuid lahkus 1969. aastal valitsuse koosselust laharvamiste pärast elumajade ehitamise probleemid lahendamiseks. Ta lahkus ka hiljem liberaalide parlamendiliiklane grupist ning asutas iseseisva partei Action Canada. Hellyer kinnitab, et valitsus avaldas 1969. aasta juunis kärbitud raportid Kanada julgeoleku-probleemide kohta, kusjuures peaminister Trudeau ei pooldanud isegi selle rapordi avaldamist.

Rapordi kohta ei ole parlamen-

Lugeja kirjutab

AVALIK KIRI ESP
VALISMAA KOOND.
JUHAUSELE

Kuna Eesti Sotsialistliku Partei Välismaa Koondise juhatus pole vastanud minu poolt esitatud avalikule küsimusele Eesti Päevalehes 12. mail 1972, siis järeldan, et Koondise juhatus võtab omaks küsimuses leiduva etteheite.

On selge, et oli mõtlematu ja ebasünnis esineda Eesti rahvusvärduses lipuga meeleavaldusel, milles 80 prots osavõtjast koosnes antidemokraatlikest gruppidest ja kus nii plakatiil kui hiljem massmeedias oli peaarhok asetatud USA vastastele ja N. Liidu relvapolitikat pooldavatele sloganitele. Tahaks ainult loota, et Koondise juhatus tulevikus taoliste sammudega ei solvaks eestlaste rahvastunnet.

ARVO MÄGI

ROOTSIKEELSE
EESTI TUDENGID

Teie lehe referaadil järgi (20. mail 1972) olen ma EUS-is peetud vaidluse nimetanud, et "Göteborgis näitaks ei kuule üllõpilaskonna koosseolu eesti keele sõna..." Kuna seda täisatati on mõistetud kui Göteborgi üllõpilaskonna kohta käivat negatiivset kriitikat, tahaksin lisada, et rootsi keele tarvitamine on muutunud tavaliseks kõikides üllõpilaskondades. Göteborgi näide oli tol korral niimile vaid kõige lähedasem ja sugugi mitte halvasti mõeldud. Vaatamata nõrgale eesti keele oskusele tahetakse siiski eesti üllõpilaskonna raames tegutseda, Viimane (positiivne) nähtus oli see, millele ma oma sõnavõtsu tahtsin tähelepanu juhtida.

MART MAANDI

dis toimunud mingsugusel läbi-rääkimisel.

Paul Hellyer kõneles Toronto lähedal Mississaugas leedu surnual umbes 2000-le leedulasele, kes mälestasid äsja Leedus venelaste sruve pärast vabastamata jäänud leedu noorukit Roman Talantat.

Leedulased saatsid ühtlasi peaminister Trudeaule kirja, milles nad palusid Liitunud Rahvaste Organisatsioonis samme astuda, et viimaste rahutuste ajal Leedus arreteeritud noored vabastatakse.

Vanu mehi üllõpilastena Sovjet-USA

MOSKVA — Ühendriikide saatkond Moskvas tegi venelaste teatavaks, et nad valiksid tulevikus hoolikamalt üllõpilaste, keda saadetakse vahetuse korras Ühendriikidesse.

Viimase grupina saabus +hendriikidesse kolm vene üllõpilast, kelledest üks kinnitati, et ta on 23 aastat vana ja teised kaks olid 34- ja 35-aastased, kuid välimuselt palju vanemad. Nõukogude vastavale astu-tusele-esthi teatavaks, et Ühendriikide noored ei aktsepteeri meelidriki külalisi, kes on nendest tunduvalt vanemad ja kuuluvad teise generatsiooni.

IPC õlifirma rüüstamine

Iraak ja Süüria annavad Prantsusmaale võimaluse läbi rääkida kapitali suhtes, mida Prantsusmaa on paigutanud õlifirmasse IPC (Iraq Petroleum Company). Mõlemad maad natsionaliseerisid kogu ettevõtte.

Sovjeti parteileht Pravda kiidab rüüstamise heaks ja märgib, et "seega on astutud tähtis samm monopolkapitali likvideerimisel araabia piirkonnas". Edasi ütleb Pravda, et araabia rahvastel on täielik alusõigus ekspluatatsioonile oma maapõuevarasid, mis omakorda tugevdab nende rahvuslikku suveräänsust. Pariisis nenditakse, et prantslased muidugi on huvitatud Iraagi pakkimisest, ent teistsal on ka tähtis et Prantsusmaa on solidaarne teiste lääneriikidega, kes omavad IPC-s majanduslikke huvisid.

• Silvia ja Ago Lokke'le süüdis Vaksjõs 27. mail teise lapsena poeg.

**EESTI NOOR
TULE KAASA**

Prof. Emanuel Nodel: Juudid olid vabas Eestis täisõiguslikud kodanikud

TORONTO (VE) — Eesti juutluse ajalugu kujutab endast vaid tühist ja lühikest pentükki juudi rahva ajaloos. Eesti rahva ajaloomaatus on sellele samuti pühendatud väikene lehekülg. Kui ma tänapäeval siiski seda kaugel teemast püüdnud, siis ainult seepärast, et see on nagu eeskujulik ajalootund, kust midagi õppida võib, nimelt kuidas Eesti Vabariigi valitsus kohtles oma vähemusrühma ja kuivõrd avangardlik oli sealsete juutide võitlus, võrreldes nende võitlusega praegu Nõukogude Liidu kodaniku- ja inimõiguste eest.

Eesti riigi sünniaastal 1918.a. leidis Eesti ainult 4500 juuti.

Enamus nendest olid käsitöölised ärimehed või professionaalsed inimesed. Nende enamik elas kahes linnas, Tallinnas ja Tartus.

Eesti verise Vabadussõja perioodil 1918-1920.a. võitlusis vene bolshevikude ja saksa Landeswehri vastu võtsid nendest vabadusheitlustest ka juudid aktiivselt osa ja nii on ka nemad iseseisvuse heaks andnud oma osa verd võitlustandrite kastmiseks. Osaliselt tingituna sellest ja veel enamgi — neil nagu teistelgi eesti vähemusrühmadel oli oma kultuurarutonioonia.

Vähemusrühmade seaduse järgi oli neil õigus elu kutsuda oma kultuuriasutusi, kooli, raamatukogusid ja usulisi institutsioone, mis said toetusi riigivallituse poolt.

Hoolimata juutide arvulisest väikesusest Eestis, elasid nad täiesti vabalt elu nii kultuurilisel, poliitilisel kui seltskondlikul. Juudi teatrites mängiti nii juudi kui teisi näidendeid, Tartu ülikooli juurde asutati judaismi õppetool ning poliitilisel areenil olid eesti juudid väga aktiivsed.

Kõik poliitilised rühmitused olid zionistlikud, olgu siis tegu ortodoksliku marksislikul grupiga (Hashomir Hagoir) või ekstreemistliku parempoolsete rühmitusega (British Trumpeldor). Juutide mitmesuguste poliitiliste rühmituste vahel käisid ägead, võitlused, mis oma ägeduse tipul varjutati Vabadussõjastale liikumise poole.

Väikest eesti juutide ühiskonda ähvardas häving, mitte ainult väime surm, vaid otsene füüsiline häving. Vabadussõjastale ülestõus sa, tänu president Pätsile, lämmatatud ning nii võisid eesti juudid viis viimast vabariigilist aastat jätkata oma autonoomset elu, kuigi antisemitismi raske vari 1934.a. ja 1935.a. nende elust ja tegevusest kunagi väga kaugel ei olnud.

Kui ma mainisin, et juudid Eestis olid täisõiguslikud kodanikud, siis ometigi puudusid neil võrdsed võimalused, võrreldes eestlastega. Selle põhjuseks olid praktilised, mitte rassistlikud. Oma lühikese iseseisvuse ajal oli Eesti suutnud üles ehitada suurepärase progressiivse haridussüsteemi. Hariduse tase Eestis oli üllatavalt kõrge, ükskõik kas seda mõtles kvantitatiivselt või kvalitatiivselt. Tekkis harilaste üleproduktioon. Ja sel juhul oli täiesti loomulik, et vähesed vabad töökohad anti esmajoonelastele.

Ma ei kõnele siin lihtsõlt, vaid kooliõpetajast, kõrgemaist riigikohast ja kõrgemaist positsioonidest sõjaväes. Vähemusrühmade rühmades tekkis teatud rahulolematust. Noorte haritud juutide osas leidis vaid kaks lahendust — liituda töötä harilastega või emigreeruda. Esimese lahenduse puhul, mis õieti polnud mingi lahendus, liitusid noored illegaalselt kommunistliku parteiga. Suurem osa pidas Palestiinat ainukeseks võimaluseks. Zionismist Eestis sai tugev poliitiline liikumine, hakati välja rändama Palestiinasse kas siis legaalselt teid pidi või "pörandalaust raudteed" pidi.

Noored elujõulised juudid lahkusid eesti juutidest oli saamas vanade ja jõuetute ühiskond.

Zionistlikule immigratsioonile tegi järsu lõpu Eesti annekteerimine N. Liitu.

Eesti Nõukogude Liiduvabariigi sünniga lõppes ühtlasi ka eesti juutide kultuurielu. Uus eesti kommunistlik valitsus tühistas kõik vähemusrühmade õigused. Kõik juutide koolid suleti, kõik juutide ühingud,

kaasaarvatud heategevuslikud, kuulutati ebaseaduslikeks. See oli väime eesti juutluse surm, millele kaks aastat hiljem järgnes juutide kui rahvusgrupi füüsiline surm. Ligikaudu 2000 juuti evakueerus Nõukogude Liitu. Pärast Teise maailmasõja lõppu tulid need, kes sõjaeelses Nõukogude Liidus veel elu jäänud, tagasi Eestisse.

Ma külastasin 1969.a. aprillis Baltikumi ja seal saadud vahenditute muljete põhjal võin ütelda, et sealsete juutide kõikides oma eluvaldusis on maha surutud ja nende profiil esineb — kui ta üldse esineb — ainult madal-reljeefis. Eesti lokaalsed ametasutused kohtlevad juute küll hästi, diskrimineerimist ei leida vastupidiste teistele liiduvabariikidele. Kõik juutid olid aga juutide elud steriliseeritud, neil ei ole enam oma kooli ega ole neile lubatud oma usku.

Eestlastel, nagu vist kõigile teada, on hoolimata võrast survest, olemas oma kultuurielu, omad koolid, teatrid ja kirjandus.

Eesti, läti ja leedu juutide militarism on aga ainult viimaste aastate nähtus. Balti juudid on hakanud julgumisi tõstma oma häält, selle kaja on ulatunud väljapoole, eriti Ameerika Ühendriikidesse. Kust võtavad tänapäevased juudid julguse vägema Nõukogude Liidu vastu rääkimiseks? Meil tuleb vaid tagasi mõ-

telda ja meenutada nende elu ja neid poliitilise demokraatia traditsioone, milles nad elasid käesoleva sajandi kahekümnendates ja kolmekümnendates aastates. Selle vilja maitsemine annab neile julgust, neid ei heiduta ei töökohtade kaotus ega Siberi teekond.

Ma käisin oma vanal kodumaal tagasi, rääkisin nii juutide kui eestlastega ja veendusin ise, et sovjettide süsteem on vihatud.

Eestlased pühivad ja peavad sellel katsumata tava parima, kuna neil muud võimalust ei ole. Juutidele on aga antud see teine võimalus — liisrael, mis neile kommunistliku Venemaa hallis surutuses on paradiisiks, mille poole püüda. Juutide püüdlusi ja proteste toetavad balti pärisrahvad, see oleks nagu osa nendegi heitlusest totalitaarse Nõukogude Liidu vastu.

Prof. Nodel on sündinud ja koolis käinud Tartus, kus ta isa dr. Jacob Nodel oli esimene Tartu ülikooli juurde loodud judaismi õppetooli juhataja. Eelnenud artikkel on kokkuvõtte tema ettekandest baltiaimelisel konverentsil Torontos.

Liikumisi läbi raudeesriide

Okupeeritud kodumaal teatavalt viibis Rootsis venia matusel Leida Janson.

Ameerikas külastas tütar Anette Iirak ja sugulasi Lill Lehte Madison. Kanadas oli be juures Eduard Albert, tütre juures Nadezda Tomson-Zirk ja sugulase juures Jenny Pikamägi.

Prantsusmaal viibis be juures Ida Blumfeldt, Tšehhoslovakkias isa juures Magdalena Sild, Inglismaal be juures Anna Renkel, Ida-Saksamaal sugulase juures Helju Teder, Austraalias vennas juures Ella Kähi ja Bulgaarias be juures Anna Tantsjura.

Alatiseks sõitis Lääne-Saksamaale abikaasa juurde Julita Marbach ja Austraaliasse sugulase juurde Aino Rätsep.

Alatiseks sõitis Inglismaalt Tallinna Elisabeth Edel' abikaasa ja Rootsi Elisaveta Toompuu oma tütre Lilli Valdmäe juurde.

Austraaliast sõitis Silvia Malmile külla be, Rootsi Lembit Odrasele ema ja Kanadast Elviine Veidebachile sugulane.

Noori Metsajärve metsapäeval.

Prof. Gustav Ränk tänavu Kotkajärve MÜ külalislektoriks

Kotkajärve Metsaülikooli tänavu kursuse toimub 19.-27. augustini ja praegu toimub registreerimine osavõtuks. Olenevalt töökorraldusest on osavõtjate arv piiratud ja juhatuse otsusel peavad hilised registreerijad paratamatult jääma ootama järgmist aastat. Tehniliselt korralduselt on tänavu MÜ sarnane eelmistele aastatele, loengute kava on aga uus. Meie kultuurielu veteranidest on tänavu MÜ lektoriteks dr. Gustav Ränk Rootsist ja arh. Hanno Kompus Montrealist.

MÜ informatsiooni kohaselt esinevad lektorite loetusel veel Karl Aun, Jüri Daniel, Ivar Ivask, Andres Jüriado, Andres Küng, Endel Kõks, Imre Lipping, Väli Naelapea, Kalju Raid, Tõnu Pärming ja Valdur Oinas. Suur osa neist lektoritest viibis Torontos ühenduses Balti teadusliku konverentsiga ja võitis osa MÜ ühendamiseks Tartu College ruumides, kus sõeluti eelseisva MÜ kavatsi üksikasju.

Eestlaste mandritevaheline liikumine, mis suvehooajal aasta-aastalt muutub elavamaks, saavutab oma arvatava kulminatsiooni tänavu suvel ühenduses Ülemaailmsete Eesti Päevadega.

Tänavu saabub külalisi ka sealt, kus neid harilikult on vähen — Austraaliast, Lõuna-Ameerikast, Sak-

samaalt ja Inglismaalt. Kotkajärve Metsaülikooli kirjavahetus lubab oletada, et paljud noored jäävad Kanadasse kauemaks ja soovivad osa võtta ka metsaülikoolist augusti lõpul. Kõne all on olnud osavõtjate kaudu isikliku sideme loomine möödunud aastavahetusel Austraalias alustanud sealse metsaülikooliga. Austraalia MÜ juhataja dr. Inno Salasoo ei saabu kahjuks Eesti Päevadele, kuid sealt tuleb nooremale eesti kultuuri-tegelastele, kes tegid kaasa Austraalia MÜ esimese kursuse.

Kotkajärvele on tänavu suvi olnud moodi tuleprooviks, kuna seal toimub kaasa suurriistust — juuli keskkel skautlike noorte suurlaager ja augusti lõpul MÜ kursuse. Kahe ürituse vahel tuleb paratamatult teostada mõningaid puhastus- ja korrustustööd.

Lundi PK peakoosolek

LUND (EPL) — Lundi Põhumeeste Kogu korrapärasel aastakoosolekul 26. aprillil selgus juhatuse tagasi. Otsustati oma võtta oma esindajate kaudu 17. juunil peetavast EPK Rootsi Esinduse täiskogu koosolekust Svõdes. Peakoosolekul süeluti ka sise- ja välispoliitilisi küsimusi, milledest osa oli üles tõstnud Lundi PK välismaal asuvaid liikmeid.

Peakoosoleku juhatajaks valiti O. Viirsoo ja sekretäriks pr. E. Kiive. Ettekantud tegevuse ülevaate all märgiti, et Lundi FK juhtkonda on Ameerikast külastanud paar sealt tuntud tegelast. Põhumeeste poliitist tegelast Märt Rauda Stockholmis tema 90. a. sünnipäeval tuletati meelde aadressi, mis kandis ka välismaal asuvate liikmete allkirju. — Nii kassa-aruanne kui ka eelarve kinnitati. Vana jätatus valiti senisel kujul ühel häälel tagasi: esimese O. Viirsoo, abiesimees V. Erik, sekretär E. Kiive, laekur A. Sergv ja ametiia liige, J. Loosme. Revisjokomisjoni valiti H. Alver ja Ed. Peanberg.

Otsustati osa võtta oma esindajate läbi EPK Rootsi Esinduse täiskogu koosolekust laupäeval, 17. juunil, mis peetakse Skånes, Svõde järve ääres Eduard Laanemetsa suvila maa-alal. Seati üles ka Lundi PK kandidaadi valimisele tulevass EPK Rootsi Esinduse laidendatud juhatusse.

Peakoosolekule järgnes ühine meeleoluküllane koosviibimine.

Soomlastel nurisemises MM-rekord

Prof. Matti Kuusi on tähendanud m.a. detsembris Tuusulas peetud ettekandes m.a., et ta kohanud paar aastat tagasi Tallinnas kirjandik Friedebert Tuglas, kes paokles tsariajal Soomes, oli Eino Leino ja Otto Manninen lähemad sõbrud ja kes veel vanusepõlvil pooldpimedana jälgis soome raadiosaateid, avaldab "Karjalan Heimo".

Tuglas ütelnud, et ta on oma arvates suurem soomlane kui soomlase ise. "Väike naljapik siinmurras küsis ta minult, et millest see öieti johtub, et teie soomlased nurisete kogu aja? Suhteliselt võttes on teil harakaselt head olud ja isikid te nurisemise kogu aeg. Soomlased on naurisemises maailmarekordid."

— Nii ütles Friedebert Tuglas. Ise me vaevalt märkame oma nurinat. Tõepoolest, võib juhtuda, et turismireisil lõunasse meid hämmastavad itaallaste, hispaanlaste ja kreeklaste rõõmsusele, päikeseline hüvastitus — meie küll ei rõõmutseks, kui elaksime sarnasugustes oludes, on prof. Matti Kuusi tähendanud.

● Birgitta ja Väino Mardisoo'le sündis 31. mail Stockholmis tütar.

● Toomas Linnuste ja Brittari Lundby'le sündis 31. mail Stockholmis tütar.

Signe Pinna New Yorki

Signe Pinna

Näitlejatar Signe Pinna lähtus neil päevil Ameerika-reisile, mis tolmub laevaga.

Ta veedab neil nädalat oma venna juures New Yorgis. Ettepanekule, esineda loenguna oma isast Paul Pinnaast kirjanike-õhtul Kanadas seoses Eesti Päevadega, on Signe Pinna vastanud eitavalt.

Ojamaa lastesuvekodu peahoone Lörjes Gotlandil, kus tegevus läheb käiku 1. vahetusel 15. juunil.

Mineviku varamust:

Lembitu maleva relvad

Arheoloogilised kaevamised Lõhaveri linnamäel ja endise Lõhaveri mõisa ümbruskonnas töid päevavalgele ka rohkemist vana-eesi sõdalaste relvi, mis võimaldavad nüüd ka ülevaate loomise Lembitu maleva sõdalaste relvastusest. Need on n.n. XIII sajandi alguse relvad, mis mõnevõrra juba erinevad eelmsite sajandite relvadest.

Septembris 1217 kogunesid Lmebitu kitsel Pala (nüüd — Navesi) jõe äärde sõdalased Sakalast ja Harjust, Virust ja Rävalast, Järvast ja Ridalast. Leitud näitavad, et eesti maleva relvastuses oli ka maakonniti erinevusi. Üldse kasutati siis juba nii juba erinevad eelmiste sajandite kaitserelvastust.

Lisaks sõltus sõdalase relvastus sellest, kas ta läks lahingusse jalgsi või ratsa. Üldiselt — ja kõigis maakondades — oli ratsaniku relvastus parem kui jalaväelase oma. Kuid erinevusi relvastuses tingis ka erinev võitlusviis. Eestlaste ratsaväe kohta ütleb "Liivimaa kroonika" autor Henrik, et eestlaste ratsavägi moodustas kolmandiku kuni poole kogu malevast.

Lembitu maleva jalasõdalase kaugemale ulatavaks relvaks oli vibu. Arvatavasti, et pikemaks teekonnaks sõlmiti vibupung lahti ning vibu võidi siis lihtsalt kandes kanda. Lähemal reitl oli aga vibu pidevalt lahinguvalmis ning see riputati siis üle õle. Nooletupke kanti tavaliselt selkask — kui lähivõitluse relvi, samuti vasaku õla.

Peamiseks puulligiks elaste ning tugevajuhtluse vibukaare valmistamiseks oli kadakas. Seda kinnitab ka Lõhaveri linnamäe õuekaevu põhjalt leitud kadakane vibukaar. Selle järgi otsustades oli tollaegsete vibukaarte kogupikkus vähe üle poolteist meetrit. Vibupunguks oli kas kasnepest keercutatud nõõr või silke nahhariba.

Noolevarred vooliti kas kadakast, tammest või saarest. Nooleotsad, mis kinnitati varte külge, olid põhiliselt rootsuga ja lõikelt rombilise lehega. Need nooleotsad levisid ennekõike Sakalas ja Harjust. Lisaks kasutati Sakala sõdalased ka putkega nooleotsi, nagu näitavad leitud Lõhaveri jal ja nooled võeti tüpelt vähe üle maldasid nooletpuud, mis valmistati kas nahast või puust.

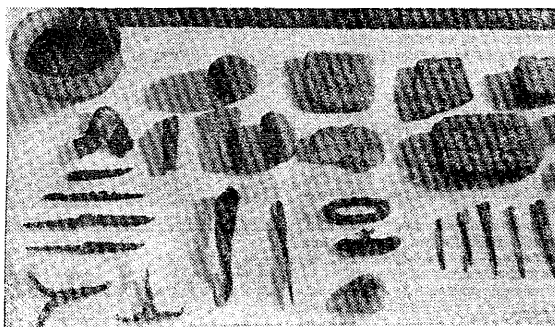
Tähtsalt kohal Lembitu maleva sõdalaste relvastuses olid ka odad. Varte valmistamisel eelistati tammepuud, kuid need tehti ka kadakast ja teistest puuliikidest. Lõhaveri linnamäe kaevust leiti tammest ja kadakast odavarte oisi. Odavarred vooliti hoolikalt ja tasandati pinnalt, tamlinnamäelt. Noolevarte hoidmise võisast kergelt mõhkjad (veidi jämedamad).

Odavarte pikkus oli 1,5 — 2 meetrit ümber, olenevalt sellest, kas oli tegemist heite- või torkeodaga. Raudast odasid sepsistasid kohalikud mmeistrid. Varretamiseks varustati need nii putke kui ka rootsuga.

Putkega heiteodad olid Lembitu sõdalastel sülgja lehega, mida iseloomustab lame, kerge harjaga leht. Ka need — paarikümne sentimeetri pikkusi — odasid leiti Lõhaveri linnamäelt. Rohkem aga kasutati siiski rootsuga heiteodasid. Lisaks levisid Sakala aladel ka veel saleda rombilise lehega ja ühtlase rootsuga odasid.

Üldiselt aga olid muistsele Eesti alale iseloomulikud need odasoad, millele leht oli noakujuline ja varustatud ühepoolse kisuga. Nende varretamiseks vajalik roots oli pikk ja lõppes mõnikord kinnitamiseks konksuga. Torkeoda oli heiteodast pikem ja raskem, samuti olid nende otsikud pikemad (20-50 cm) ja raskemad. Need kinnitati varre külge eranditult putke abil.

Tõhusaks relvaks Lembitu maleva jalasõdalasele olid ka kirved ehk taprid. Need sõjakirved olid väikesed ja kerged ning neid kanti vöö vahel. Lahingus tarvitati neid loomulikest odavaretest terapeoliselt otse pihvita ka kaugema ma tagant. Kasutusel olid n.n. mõlemapoolsele silmalappidega kirved, mida üldiselt girelvana, kuid neid võidi vanelaste

Valik töö- ja tarberistadest: savinõu, noad, luisukatkend, õngekonks, tuleraud, valamisvormid ja luust naasklid.

kül ja ligikaudu kolmnurkne või ümmargune varrekuuk.

Taoliste kirveste kõrgus oli 10-15 cm ja tera pikkus 6-10 sentimeetrit. Sakala sõdalased larvitasid Madise- püeva lahingus ka laiendatud kannaga kirveid, virulased, rävalased ja läänlased aga kolmnurkse labaga. laia kaarja teraga ning nõgusalt kaarduvate külgedega kirveid.

Lembitu maleva sõdalase loogirelvaks lähivõitluses oli sõjanui ehk käär, milledeks valiti pähklikud ja jäändrikud puunotid, mis loogijotsa suunas jämedamaks muutusid. Ka löödi käärbi jämedamasse otsa raudteravike. Lisaks kasutati suuri võitlusnuge, millede pikkus ulatus ligi poole meetrini.

Tavaliseks kaitsevahendiks oli kiip, mis kuulus nii jalasõdalase kui ka ratsaniku relvastuse hulka. Kiipide kohta aga puuduvad arheoloogilised leitud, kuid "Liivimaa kroonika" ütleb, et eestlased lödi lahingu alguses võitlusnui ühtumiseks mõõkade vastu kiipe. Kroonik neid kiipe lüpsmalt ei kirjeldanud. Peakateks olid nahkmütsid, mida kohati tugevdati metallinaastudega.

Ratsaniku peamiseks relvaks oli pika sirge teramikuga kaheteraline mõök, mille pikkus oli keskmiselt 0,9-1 meetri ümber. Teramiku laius oli 5-6 sentimeetrit. Mõõga käepide oli kas puust, nahast või luust. Enamik mõõkadest olid pika kaitsega (see tähendab — pika kaitseraaga) ning nende nupud olid kas lätest- või kettakujulised.

Mõõka kanti erilise rihmascadeldise abil vöö küljes, kus ta rippus vasakul küljel. Üks kaheteraline

mõök leiti ka Lõhaveri linnamäelt aastal 1961 arheoloogilistel kaevamistel.

Üksikud Lembitu maleva sõdalased, ja eriti ülikud, kandsid ka rõngassärke. Need valmistati kas rõngast ja pronkstraadiga mässitud varraslülidest või siis ainult umbes 1-sentimeetrise läbimõõduga rõngast, mis käisid üksksteist läbi. Üks särk koosnes umbes paaristkümmest tuahendest rõngast. Sarnase särki valmistamine nõudis ühelt mehelt umbes aasta aega tööd. Vastavalt sellele olid rõngassärigid ka kallid. Eestlased otsisid need enamasti Novgorodist.

Tähtsaks osa Lembitu malevas etendasid ka hobused, kes olid kas väikest või keskmist kasvu. Kuid selle vaatamata pidi neil olema küllaltki suureks olemas, sest kroonik Henrik järgi olid eestlaste hobused vallutajale üheks hinnatavamaks sõjavaraks.

Lembitu maleva relvastus võrrelduna Saksa ristiriitluse relvastusega oli tunduvalt nõrgem, eriti kaitserelvastus, millest korduvalt kõneldakse ka "Liivimaa kroonika". See oli ajajärk, mil Lääne-Euroopa toimus relvastuse alal kiire ja järsk muutus. Et saklaste kasutada olid raudrüüd, ammu ja patereidid (kiviheit masinad), siis oli ka nende sõjatehnoloogiline üheksal ilme. Kuid ka nii — hoolimata nõrgemast relvastusest — kaitse Lembitu maleva vabadust sangarlikult, mille tõttu ka kõik mälestused Madise- püeva lahingust tunduvalt eeposena, mille kirjutamiseks kasutati verd.

Lte

RAAMATURIIUL

EESTI KEELE GRAMMATIKA SAKSA KEELES

Neil päevil ilmus trükitist eesti keele grammatika saksa keeles — lühene jänese "Grammatik der estnischen Sprache". Käsitöö oli trükitaval mis enne autori surma, kuid ilmus nüüd postuumselt Utbildningsförlaget kirjastusel ja Eesti Keele ja Kirjanduse Instituudi kaasabil. Kuna põhjalikum moodis eesti keele grammatika mõnes suuremas võrkeelses on seni puudunud, tahab käesolev grammatika täita seda lünka kui vajalik käsitöö eesti keelest huvitatud välismaalasele, ent ka eesti päritoluga noortele, kes oma emakeelt küllaldaselt ei valda. Raamatut saab osta rootsi raamatuvärdist hinnaga kr. 45,- + moms, välismaal otse kirjastuselt: Utbildningsförlaget, Fack, 104 22 Stockholm 22, hind ka 10 dollarit + saatkul.

Ka eesti keele grammatika H. Jänese "Eesti keel. Selle ehitus, areng ja ortoloogia", on veel saadaval ja seda võib tellida Eesti Keele ja Kirjanduse Instituudist tel. 08/15 01 00/1333. Samas on müügil kir-

jandusantoloogia "Sõnajaalad" ja H. Merelau "Teekond läände".

Suviharjapidu Metsakodus

Laupäeval, 24. juunil kell 10 avatakse järjekordne Suviharjapidu Metsakodus lippude heiskamisega. Kell 12 algab aktuse osa jumalateenistusega, jutlustab piiskop Sven Danell, kõne peab prof. Gustav Ränk. Deklamatsioone ja lauluettekandeid Göteborgi noortel.

Järgnevad võrkpallivõistlused, esitatakse rahvatantsu. Sõudepaadid küllalste kasutuses, saun avatud. Lõpuks suurlõke-jaanitali Ao Vaksi juhatusel ja jalakeeruts. Kohvik-einlaud avatakse juga reede õhtul. Koh- ti telkide püstitamiseks ja autode parkimiseks on varutud küllaldaselt. Metsakodu kutsus kõiki veebma ilu- sat päeva kaunis looduses eestlaste oma territooriumil!

Rahvuslik vastupanu venestusele Baltikumis

Toimetaja Andres Küng avaldas Göteborgs Handels-Tidningis 5.juunil pikema debattartikli, mis puudutab venestamist Baltikumis. Ta ütleb, et viimaste aastate jooksul oleme üha enam saanud tõendeid rahvusliku vastupanu kohta venestamise vastu balti riikides.

— Väga huvitav on, et rahulolematust on eriti tugev noorsoo hulgas, hoolimata sellest, et nad on üles kasvanud soveti rezhimi all ega ole üle elanud iseseisvusega muul viisil kui oma vanemate jutustuste kaudu.

Küng usub, et balti rahvad, kes on kannatanud aastasadu võõraste surve all, peavad vastu ka praeguse harrasrahva taotlusele murenda nende unistused vabaduse ja iseseisvusest.

Andres Küng ütleb edasi:

— Ukrainast on maailm 60-ndail aastal saanud teada raporte vastupanust venestuspoliitika. 60-ndail aastal ja isärisanis 1971. aastal oleme saanud ka rohkemist tõendeid rahvusliku vastupanu kohta balti riikides — Eestist, Lätist ja Leedust.

— Minu enda mõjuvaimaks muljeks kahest reportaažreisist Eestisse a. 1970 oli just rahva tugev rahulolematust venestussurve suhtes. Vastupanu võis märgata ka partei ja valitsusliikmete juures.

— Keskskeks probleemiks on seejuures venelaste sisseränd massiselt. Ajavahemikul a. 1945-1970 on Eestis sisserändajate protsent kasvanud 3-st 32-ni. Lisaks tuleb arvestada veel vene soldatitega Eestis, kes aitavad kaasa venestussurvele.

— Litis on ajalooliselt venelaste arv olnud alati suurem kui Eestis. Selle taustal pole imetada, et venestamine on Lätis veelgi intensiivsem kui tema põhjapoolisel naabermaal. A. 1970 küündis see 57-prot-sendini. Pealinna Riias on lätlaste juba ammugi vähemuses. Venestuspoliitika ja sisserännanute vastu on läti rahvuslaste vastupanu väga tugev, ka kommunistide hulgas. Rahulolematusest kõneleb selget keelt 17 läti kommunisti tähelepanu juhtimine sellest kirjaga oma vennasparteele lään.

Kõige suuremat tähelepanu protestidega soveti poliitika vastu on osutanud Baltikumi lõunapoolseim maa Leedu, kus oli ka gerilja-võitlus Puna-armee vastu väga tugev ja ulatus nagu Eestiski kuni Un-

gari ülestõusu mahasurumiseni a. 1956. Protesteerijad Leedus ammen-davad oma jõu usuliselt, tagapõhjast. 17 000 leedu katoliiklaste kiri, millega nad protesteerisid soveti poliitika vastu, on tekitanud suurt rahvusvahelist tähelepanu.

Koloraado massinvasioon Lõuna-Rootsis

Tugevad lõunatuuled on toonud kontinendilt Skánessse tuhandeid koloraado-mardikaid, kusjuures invasiooni peetakse katastroofiliseks. Kardetakse, et mõne nädala pärast kui mardika rünadest väljuvad tõugud, on Lõuna-Rootsi katruti-toodang suures ohus.

Senijani on Rootsi olnud koloraado-mardikast vaba ja kui mõni isend on juhuslikult üle Läänemere siia sattunud, siis on ta kas avastatud ja kahjutuks tehtud või siis pole mardikal õnnestunud "kanda kinnitada". Nüüd aga on olukord teine, kuna koloraadodid on leitud kaugel Skánesses. Kartulikasvatatajad nõuavad, et valitsus erakorraliselt lubaks kasutada putkamürki DDT, mis muudu on keelustatud. Vastasel korral kardetakse, et koloraadod juba tänavu hävitavad kartuleid suures kahe miljoni krooni eest ja peale selle võivad asuma alaliseks Rootsi elama. Nagu näiteks Poolas, kus mardikas on selgeks nuhtluseks kõikidele kartulikasvatatajatele. Rootsis on seaduses ette nähtud, et isik, kes koloraado-mardikaid leiab, peab sellest teatama politseile.

• Ühendriikide valitsus kinnitas uue tulumaksu seaduse, mille põhjal "kõnapriiteel" väijamaksitud rahasumma võidakse nüüd sissetulekust maha arvutada, nii elunaharabana väijamaksitud summa on tulumaksuvaba teenistus.

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad

EESTI PÄEVA-LEHTE?

Selle kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingituseks, et nad harjuksid eesti oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

Kaks noort eesti naisüliõpilast Toronto ülikoolist, Anne Padumets (vasakul) ja Tiina Järvi (paremal), kes äsja lendasid Soome Kanada ja Soome üliõpilaste "vahetuse" korras. (Foto K. Eerme).

RAAMATURIIUL

ACTA BALTICA XI

Maikuu lõpul ilmus Balti Instituudi aastaraamatu ACTA BALTICA XI köide, mis sisaldab 9 artiklit ja peale nende uute raamatute reitensioone. Artikkeist on 7 teadusliku ja 2 poliitilise sisuga. Vastavalt aastaraamatu ülesandele tuleb sissejuhatava kirjutis autor, end. leedu minister P. Karvelis, vabale maailmale meele, et ei tohiks kunagi unustada seda vägivallat, millega N. Liidu võim liitis enda külge kolm iseseisvat balti riiki, ega tohiks tunnistada seal praegu valitsevat olukorda.

Teine poliitilise sisuga kirjutis on märgukiri, mille hiljuti saatsid 17 läti vanakomunisti vaba maailma kommunistlikele parteidele ja milles nad kaebavad selle üle, kui halvasti koheldakse praeguste võimudest poolt neid, kes omalajal suurte ohvritega võitlesid sotsialistliku korra jaluleseadmiseks Lätis. Nüüd nimetatakse neid kodanikeks, nationaliste ja kiustatakse taga.

Aastaraamatu uue köite peateemaks on jaanuaris 1970 toimunud rahvaloenduse andmete analüüsimine. Eesti kohta teevad seda kaks autorit — T. Parming ja A. Purre. Mõlemad koondavad peamiselt oma tähelepanu muudatustele, mis on üksikute rahvaloenduste vaheajal toimunud rahvusliku eesti elanikkonna koosseisus ja teevad pessimistlikke prognoose eesti rahva tuleviku seisukohalt. T. Parming rõhutab peamiselt hädaohtu, mis ähvardab eesti rahvusliku kultuuri edasist areenemiskäiku. See sõltub mitte ainult rahvastiku koosseisust, vaid ka praeguse võimu kultuuripoliitikast.

A. Purre käsitleb üsna üksikasjalikult eesti rahva füüsilist kaotust sõdade, tapmist, küditamise ning vangistamise tagajärjel, seda rahva võrva, mille osaliseks on meie rahvas saanud. Muu hulgas tõstab ta esile ka andmeid eestlaste kohta Lätis Venemaal. Mõlemas artiklis leidub rikkalikult statistilisi tabeleid.

Rahvaloendusest Lätis käsitleb aastaraamatu peatoimetaja A. Namsons. Ka tema tunneb suurt muret oma rahva tuleviku üle. Ta väidab, et kui senine olukord peaks kestma ka edaspidi, siis võivad lätlaste oma kodumaa osutuda vähemusrhaks. Temalt on aastaraamatus veel teine

kirjutis, käsitlev üsna üksikasjalikult lätlaste asundusi Venes, alates aastast 1860, ja nende majanduslikku ja kultuurilist tegevust.

Leedu kohta on rahvaloenduse andmeid kirjutanud B. Machiulka. Tema tööst selgub, et kolmest balti rahvast on leedulaste rahvuslik substants kõige vähem kannatanud.

Aastaraamatu teiseks peateemaks oli ette nähtud Baltikumi maa-asunduste vormide muutumine sovjeteerimise tagajärjel, nimelt vanade küllade kadumine ühes nende omapäraga ja nende asemele "agrolinnade" kujundamine. Kuna see protsess pole veel kaugeltki lõpule viidud ja selle kohta leidub nõukogude publikatsioonides vähe andmeid, on käesolevas köites avaldatud ainult samasse ainevalda kuuluv prof. Gustav Ränga pikem uurimus vanaeestlaste küla kohta. See töö on seda suurema väärtusega, et vanaeestlaste omapärane ja meile armsaks saanud asundusvorm on nõukogude süsteemis määratud kadumisel. Seda aineala on seni ainult lünklikult käsitlenud ajaloolaste (nende hulgas P. Johansen) ja geograafide poolt. Autor on puudutanud mõneti neid olusid ka Lätis.

Aastaraamatu lõpus on avaldatud ka lätlastesse puutuv etnograafiline sisuga pikem kirjutis, nimelt H. Rathfeldersi töö läti rahva päritolu, tema keele ja rahvalaulude kohta. Selles töös leidub rohkesti tekste ja isegi noote.

Aastaraamat on endiselt saadaval hinnaga DM 19.80. Aadress: 624 Kõnigstein, Baltisches Institut. Samas on saadaval ka aastaraamatu endised köited ja kõikides nendes ilmunud artiklite äratõmbed.

G.N.

Neutraliteet

Algus lk. 1

— Paljud rootsi sotsiaaldemokraadid suhtuvad EEC see suure umbusnaga. Nad arvavad, et see organisatsioon "rahvusvahelise kapitalismi" teenistuses. Ennekohtu üteldakse, et see soodustab multirahvuslike ettevõtete hoo, Rootslaste kees toetavad seda väärkujutlust, on kasulik lugeda mis sotsiaaldemokraat Mansholt on üteldud EEC tulevikutaotluste kohta. Mansholt kaheksel Rootsi negatiivset suhtumist EEC-ss ja küsib, millist rolli Rootsi võiks etendada selles Euroopas, mis nüüd on esile kerkinud. See küsimus vaevalt ka paljusid rootslasi. Kui kõrges kujuneb hind, mis me maksame selle eest, et klammerdume oma rahvuslikku "usulahku" küsib Handelsidning.

Ameerika eestlane (mees) otsib kohe

TUBA

neljaks nädalaks Stockholmist. Vast. "4 nädalat" all: EPL, Box 667, 101 29 Stockholm 1.

Mängukool Valgeranna suvekodus

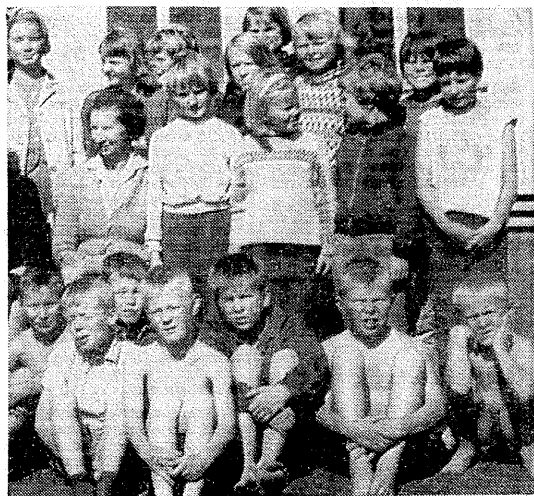
GÖTEBORG (EPL) — Göteborgi Eesti Mängukool lõpetas maikuu lõpul oma kevadperioodi-tegevuse väljasõiduga "Valgeranna" lastesuvekodusse.

Bussi liikuma hakates oli see pea-aegu täidetud emade ja nende väikestega, keda polnud heidutanud vihmavalangud. "Valgerannale" lähenedes lakkas sadu ja isegi päike naeratas, kuivas mängumuru ja naerilava, et lapsed saaksid kiikuda ja ka suvised supelkohad ära vaadata.

Juba kaugel tervitas tulijaid tuules lehviv Eesti lipp. Varas olid vastas tulbid eesti mehed, kes olid oma nii välikul puhketunnid ohveranud suvekodu kordaseadmiseks. Meie sisenedes majja löi sealt vasti soe kodune lõhn. Seda täiendama lõhna korda kõrgist tuleb hernesupi lõhn, mille eest olid lahked perenaised, proud Suu ja Lokki, hoolitsenud.

Aeg oli lühike ringivaatamiseks. Vaevalt olid emad kohviga toime saanud ja lapsed oma vorstid söönud ja mahla joonud, kui algas õhtu kodu poole.

Lahkudes oli tunne, nagu oleks midagi väga kodust ja sooja kaasa saanud. Rahul olid reisirgi nii emad kui lapsed. E.K. Göteborgi Osakond tänab vanemaid, kes halvast ilmast hoolimata võtsid vaevalt selle reisi kaasa võtma Samuti tänu kasvatajale Erliline tänu Göteborgi Eesti Seltsi juhatusale selle eest, et meil oli võimalus külastada seda "vähikest jõuduga!

Lapsi "Valgeranna" suvekodus ühel möödunud suvel.

Kohalik elu

STOCKHOLM

Suvepäev Veskijärvel

Eesti Rahvuslik Liit korraldab tänavu oma suvepäeva pühapäeval, 18. juunil Veskijärvel, kohal, mis annab suvepäeva mõnusaatse veetmiseks häid võimalusi: suplemine järves, saun jne. Lelvakott ja ternos palutakse kaasa võtta.

Seltskondliku ürituseks leiab aset nn "jututuba", kus ERL abiesimees kapr. K. Talpak vestleb teemal "Aasta 2000". Vestlusele järgneb mõtlevahtus.

Kogumine väljasõiduks pühapäeva hommikul kell 8.30 Stockholmist Centraleni Söderstråle rongi viimase vaguni juures. Väljasõit kell 8.44. Sõidupilet Stockholm-Gnesta Kr. 9.20, pensionäridele Kr. 4.60. Gnestast jätkatakse sõitu Veskijärvele taksoos. Tagasisõit Gnestast kell 16.20 või k.c. 20.00. Autoomanikel on võimalik kogu väljasõidu-tee sooritada oma autodega. Täiendavad informatsioonid saab õhtuti tel. 765 25 46.

Miljöö-konverents ja demonstratsioonid

Göteborgi IIT rubriigi all I DAG kirjutatakse 7. juuni järgmist: — Stockholmis korraldatakse tihthi demonstriaone miljööhooldus-konverentsi vastu. Paljud — peamiselt siiski noored — esinevad lausa pagelanlikult. Nad ei usu ka ise, et võiksid meie maailma parandamiseks midagi ette võtta.

Demonstrantide meelest ei käsitleta probleeme põhjalikult. Nad teevad seda siis kooris skandeerides: "Purustada kapitalism!" Sest kapitalism on ju kõige halva tekitaja.

Mõni aasta tagasi tavatsesid revolutsionärsed sotsialistid ajalehtedes ja ajakirjades avaldada pilte suitsipilvedest Stockholmil kohal. Nagu reegel olid need varustatud tekstiga "niisugune on kapitalism".

Selliseid pilte võib võtta ka Moskvas, kus vabrikud ja jõujaamad saavad üles tõhuluid suitsupilvi. Suurim patustaja on vahest siiski jõujaam, mis ka täna on varustatud Lenini surematu fraasiga: "Kommunism on elekter ja sovjetivõim".

Miljöö saastamine ei ole väiksem idas kui läänes. Patijud, surmavad saastaga N. Liidu jõgesid. Iga aasta saadakse 1. miljonit kuul eelmisel aastal. Hinnad on ka tõusnud mitmekordseks viimastel aastail.

Sovjeti tehnikud ei ole halvemad kui teiste tehnikud. Nad ehitavad renne ja treppe, et kalad pääseksid mööda jõujaamadest jõgedesse kudema.

Oht miljöö rikkumiseks ei tule mitte kapitalismilt ega sotsialismilt, vaid oleb tehnika arengust. Seepärast jõud!

only one earth

rast ei kõnelda ideoloogiat UNO miljöökonverentsil, vaid arutletakse teaduse ja tehnika probleemide. See on ühesugune kõigis maades, vaatamata süsteemile.

Need, kes tõstavad ideoloogiad esile ja vehivad oma ümber tühjade fraasidega on mõistetud tüüri jaoks paadi parapoole — ükskõik kui head ka nende kavatsused võiksid olla.

Teised lehed

PÄRISOMAND?

Toronto "Meie Elu" vaatleb tootepakkokandvõimsust probleemid Rootsis ja kirjutab:

"Rootsi kodanikuks saamine ei hõlmanud endas vabanemist endise riigi kodakondsusest, mille õigusi Rootsi ametlikult oli tunnustanud. Ei ole andmeid, et oleks erisli aksioone ette võetud Rootsi uue kodakondsuse seaduse niisuguste määruste vastu, mis otseselt sisse viivad niimetatud kahekordse kodakondsuse võimaluse. See tähendab, et Rootsi kodanik teatud tingimustel võib olla samaaegselt ka mõne teise riigi kodanik. Kuid halvem sellest — ta on noil teatud tingimustel arvatud teise riigi kodanikuks isiku enese soovi vastu.

Sellega on, kuigi suure sallivuse ja liberaalse näo all, elustatud vana orjapidamise põhimõte, et inimene tema tahte vastaselt loetakse mõne teise (riigi) omandiks kuni omanik seda soovib. Ja too omanik (riigi-võimu teostaja) võib oma omandiga, kui see tema pikku satub, talitada ka nagu soovib, kuna see on tema sisemine asi. Samuti nagu vana põgenenud ori anti tagasi tema omanikule."

● Ontario arstide ühingu endine president ütles, et haiguskindlustusasutise elektrooniarvutid avastasid Juhu, kus üks naine käis aasta jooksul 45 arsti juures, kuid ei uskunud ühtki diagnoosi. See läks haiguskindlustusasutisele maksma 75 000 dollarit.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima asutusega matusebiurood

Thure Söderquist
Begravnings &
Eldbegängelsebyrå
Mariatorget 1

116 48 STOCKHOLM
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised
matuseetalitused
Õõpäevane valvekord

Varalahnunud unustamata
armast abikaasat ja venda

Karl Lepp'a

mälestavad vaikses leinas tema
I surma-aastapäeval, 12. juunil.

LEIDA
TONIS
HELM

EELK Göteborgi ja Lääne-Rootsi koguduses toimus leerilaste õnnistamine Göteborgi Kristiine kirikus 3. juunil. Pildil esimeses reas vasakult Tiin Ääralt, Pia Marianne Toomar, õp. Karl Kool, Aili Christina Aasmäe ja Anu-Li Helene Kivi. Teises reas vasakult Peeter Võigemast, Maj-Lis Anne Järv ja Jüri Ray Võigemast. (Foto: O. Kopler).

Balti kullareservidest baltiainelisel konverentsil

TORONTO (VE) — 13. ja 15. juulil 1940 saatsid kolme balti riigi riigipangad telegrammid Inglismaa Riigipangale instruksioonidega kõik kullareservid, mis sinna hoiule paigutatud, üle kanda Nõukogude Liidu arvele. Kuld oli deponeeritud Inglise Riigipanga kaalu järele Eesti Vabariigi poolt 154,754.859 untsi, Läti Vabariigi poolt 210,719.919 untsi ja Leedu Vabariigi poolt 94.000 untsi.

Kui Inglise Riigipanga Varahoidja pöördus välisministeeriumi poole nõu ja juhendamise saamiseks, arvas Lord Halifax, et "kasulikkus ühtu käesoleval juhul moraalselt ning lookeeris kullareservide ülekande Nõukogude Liidu arvele.

Põhnu mitte ainult selge, et Balti riikide pangad olid oma instruksioonid telegraferinud surve all, vaid samuti oli ilmselt, et kui Inglismaa oleks loovutanud balti kulla Nõukogude Liidule, oleks inglise valitsus jäänud hilisemate kauplemiste ja kokkulepete teotustel ilma omapoolsest kaitsesest surveabinõust balti kulla loovutamise tõttu.

1940. a. poliitiline areng Baltikumis aga eeldas kahe riigi — Inglismaa ja Nõukogude Liidu — vahelisi hüvitusi nõudmist ja kauplemist, sest nii inglise eraisikud kui ka riik kannatasid suuri majanduslikke kaotusi uue võimu tulekul. Nõupidamised ja kauplemised kahe riigi vahel kestasid sõda, kuid vahenditult pärast sõja lõppu püüti neid jätkata.

Inglismaa meelepahaks venisid nõupidamised ning osutusid üldjoontes viljatuteks, kuna "kumbki pool ei tõlgendanud oma kohustusi seadusena" ("Hansard, köide 772.1070).

Kuldagi siiski jõuti välja kokkuleppele Inglismaa nõuete rahuldamiseks ning seadus-eelnõu balti kulla jagamise asjus kiinnitati 16. mail 1969 inglise valitsuse poolt. Kuid

missuguse oli kulla enese saatust pikkade läbirääkimiste kestest? Kuld oli valtselt ja kärata ära müüdnud 29. juunil 1967, aastal 5,803,122 naela ja 13 shillingit eest ning summa oli deponeeritud Välismaa Kompensatsioon Komisjoni arvele 1970. a. veebruaris.

Kullaväärtsuse kogusumma oli vahetult kolme korda suurem kui muude kasumitega tõusnud 6,997 775 naela ja 13 shillingit.

Kirjan. Liidu aastakoosolek

August Mälik

Laupäeval, 27. mail pidas Välismaa Eesti Kirjanike Liit oma aastakoosolekut. Uude juhatusse valiti: A. Mälik — esimees, K. Riski — abiesimees, R. Kolk — sisesekretär, A. Mägi — välissekretär, K. Saarsen — informatsioonisekretär, H. Mäelo — majaema ja K. Lepik — laskur.

Otsustati ka määrata Liidu juhatuses esindajad Kanadasse, Inglismaale ja Austraaliasse. Liidul on praegu 42 liiget. Liit otsustas hakata Stockholmis harrastama ka liikmete vahelisel klubilisel tegevusel, mille puhul Liidu liikmed omavahel kohtudes saaksid arutada ühised probleeme.

Sama päeva õhtul pidas oma aastakoosolekut ka Eesti Kirjanike Kooperatiiv koos sellele järgneva omavahelise koosviibimisega.

Selle summa vastu oli esitatud 4.543 kompensatsiooninõuet 1969. a. 31. detsembriks. Nende mainitud nõuete üldsumma kuus ligi 90.000.000 inglise naelani. Üldine rahakursi langus on muudugi valusalt puudutanud balti kullareserve, millede vastu on esitatud mitmeid nõudmist mitte poolt ning balti kulla hoidluseks loodud Välismaa Kompensatsioon Komisjoni ei rahulda nüüd mitte ainult inglise kodanikke (kellede hulka on arvatud ka paestlinlasid) nõudeid, kes püüavad komisjonile esitada majanduslikke kaotusi Eestis, Lätis ja Leedus, vaid neile nõudjatele on lisandunud ka kompensatsiooninõudjad, kes on kaotusi kannatanud maa-aladel väljaspool kolme balti riiki.

Kompensatsiooninõudeid on sisse antud territooriumidelt, mis ühel või teisel põhjusel on Nõukogude Liidule "loovutatud", nagu seda on Tšehhoslovakkia, Soome, Poola ja Rumeenia.

Senini on 7 ja pool protsenti määrangid (mitte nõudeid) balti kullafondist välja makstud.

Tõivelemb Kivikas promoveeriti doktoriks

LUND (EPL) — Lundi ülikooli käesoleva aasta uute doktorite pidulikul promoveerimisel 2. juunil Lundi Tõimkirkus, kellede arv ulatus üle saja, said selle kõrge teadusliku kraadi osalisteks ka 2 noort eesti teadusmeest: Tõivelemb Kivikas ja Paavo Roos. Vastavalt erilale krooniti neid kas doktori pärjaga või doktori kübaraga, kusjuures Lundagardi pargis saluiterid neid auks kahurväe patareid. Doktor P. Roosit on meie lehes olnud juba juttu.

Tõivelemb Kivikas sündis 15. juulil 1937 Tallinnas kirjanik Albert Kivikase perekonnas. Jõudnud koos vanematega ja vendadega põgenikena Rootsi, asusid nad Lundi, kus Tõivelemb lõpetas Katedraalgiimnaasiumi. Oppis Lundi ülikooli matemaatika teaduskonnas, erialana partikkelfüüsika. Lõpetas alkooli ja teigi litsentsiaadi. Jäi ülikooli juurde aineõpetajaks ja uurimuse assistendiks. Kaitses lõpuks doktori väitekirja elementaar-partikkelfüüsika

Eesti pealinna uus hoonestus

Tallinnas väljaantud raamatus "Tallinn sajandeis" märgitakse, et sõja lõpul iseloomustasid pealinna suures purustused, kusjuures hävinud enamik linna majanduse aluseks olevast tööstusest. Tallinna sadamast jäid järele vaid plahvatustes purunenud betooni ja kõverduvad metallkonstruktsioonid. Varemisi seisid Balti jaam ja Estonia teater. Äärmiselt suur oli ka clamufondile tekitatud kahju.

Tallinna taastamise kohta üteldakse, et esmajärjekorras hoonestati täielikult purustatud kesklinna rajoonid, samuti ka mõningad tööstustevõtete vahetus naabruses asunud maa-alad. Uued elamukvartalid kerkisid Narva maantee algusse Lomonossovi (end. Gonsiori), Anveidi (end. Siimeoni), Pronksi, Imanta, Lembitu, Kiire (end. Väike-Ameerika), Komsomoli ja Koidu tänavatele. Uuest suurematest ühiskondlikest hoonetest esinevad loetelus administratiivhoone Lomonossovi tän. 49, Kunstifondi hoone Võidu väljakul, kino "Sõprus", Vana-Posti ja Müürivahe tänavate vahel tekinud väikesel platsil ja "Eesti Energia" administratiivhoone Keskväljakul, mis planeeriti Pärnu ja Narva maantee ning Mere ja Estonia puistete ristumiskohale.

Sellele lisatakse, et sõjajärgse hävinud vanalinna tänavatest äärestati uute hoonetega eelkõige Harju, Vana-Posti, Müürivahe ning Kullassepa tänavad. Selle kohta, kuidas ehitati, üteldakse raamatus "Tallinna sajandeis", et võrreldes Niguliste ja Kullassepa tänavate nurgale püstita-

tud elamuga või oma vanal kujul taastatud "Tallinnfilmi" administratiivhoonega Harju tänaval, tekkis vanalinna ka üksikuid, kas siis ilmet ja detailide käsituselt täiesti võõraid (hoone Suur-Karja ja Vana-Posti tänavate nurgal) või mastaabilt sobimatuid (administratiivhoone Pikal tänaval) ehitisi.

Taastamiseks kulus üle 15 aasta, siis hakati otsima uusi ehitusrajone väljaspool hoonestatud territooriumi. Suurimaks uueks elamumassiiviks kujunes linna edelaküljel asuv Mustamäe rajoon, kus esimesed hooned valmisid 1962. aastal.

Sellest ajast peale seitsme aasta jooksul on endisele täiesti hoonestamata alale kerkinud sajad uued elamu, korda koolimaju, lasteaedu, kinod, kauplused ja kaubanduskeskused. Praktiliselt on Mustamäele rajatud uus linn, mis ületab elanike arvult 60 tuhande piiri, jättes selja taha sellised vabariiklikud linnad nagu Narva ja Pärnu.

Mustamäe kõrval teised uued elamurajoonid paiknevad Pelgulinna, Lasnamäel, Lillekülas ja Paldiskis maantee piirkonnas. Kesklinna nende hoonete kohta, mis valmisid viimaseil aastail, üteldakse: Sõjast pärandatud varemetele asendatud rajatud Lenini ja Estonia puistete ristumiskohale püstitati kogu nimetatud piirkonna kesksema hooneena üks Tallinna kõrgemaid ehitisi — EKP Keskkomitee 12-korruselise hoone.

Teistest Estonia ja Lenini puistete rajooni kujundavas asambliises kuuluvat hoonet on välja ehitatud projektiteerimisinstituuti "Eesti Tööstusprojekt" administratiivhoone, Eesti Teaduste Akadeemia instituutide ja raamatukogu hooned.

Täiesti uuelalade ilme omavad samuti sõjas purustatud hoonete asemel tekinud Keskväljak, mille kujunemisele pandi 1958. aastal "Eesti Energia" suure administratiivhoone püstitamisega väljaku lõunaküljele alla. Selle hoone naabruses ehitati 1960. aastal Tallinna Kaubamaja uus neljakorruselise hoone. Lisaks valmis äsja ka Keskväljaku hoonestus-ansambli kesksema hoone — hotell "Viru" 22-korruselise kõrghoone.

Teiste suuremate uusehitistena leiavad märkimist laululava, rahvamajanduse näituse hoonetekompleks koos sinna juurde kuuluva lilepaviljoni ja kohvik "Tuljakuga", "Estonia" teatrilhoone, Balti jaama hooned, hotell "Kungla" Kreutzwaldi tänaval, Heilhojate Maja Imanta tänavas, veinibaar "Karolina" Harjumaal, Komsomoli-nimeline staadion linna kaguosas kultuuripalee, haiglahoone Tallinn-Nõmmel, laste nakkushaigla Paldiski maantee ääres, autobussijaam endise "täika" kohal, Kirjanike Maja Harju tänavas ja teised hooned.

● Senaator Huberi H. Humphrey ja George McGovern, kes elvaimistel püüavad häält Kalifornias, läksid omavahel avalikult tülli. Humphrey süüdistab parteikassast kavatsuses, muuta USA-d sõjaliselt teisejärgu riigiks; McGovern süüdistab Humphreyd Vietnami sõja pooldamises.

**METSAKODU
LIDISMAA**

POSTIARVE. 69 4771 FALKÖPING

VABAÕHUPIIRKOND EESTI
SKAUTLIKELE NOORTELE

**EESTI NOOR
TULE KAASA**